

מזאנים

שבועון לספרות, לבקורות ולדברי אמות

יוצא על-ידי
אגודת הסופרים העברים
בארץ-ישראל

ה ת ו כ ן

- א. ימי השבוע: מולדת וגולה
- ב. שתיקה שיר
- ג. בנפול האוהל... ספור
- ד. שערים שיר
- ה. ציירים ארץ-ישראליים (עם קליטאות). סוף יעקב קופליביץ
- ו. המשורר האחרון של המבלה הלוריאנית ד"ר ש. ברנשטיין
- ז. לקוטים: פרידריק מיסטרל
- ח. רשימות: דוד ישעיהו זילברבוש
- ט. בקורת ספרים: חיי נשואים
- י. בשולי הגליון: ספרא וסייפא
- יא. דיעות קלוב פא"ן
- יב. בעולם הספרות, האמנות והתרבות
- יג. הספר החדש:
- טעמה של ההיסטוריה - ארתור ג'מס בלפור - סגנון ירושלים - דברי ימי עולם
- יד. פוליטון: במעגל ז

גליון

ז

(נד)

תל-אביב

כ"ג סיון

ת ר " צ

<p>מחיר המודעות</p> <p>עמוד שלם - 5 לא"י; חצי עמוד - 2.750 לא"י; רבע עמוד - 1.500 לא"י; 1/8 עמוד - 800 מ"ג; 1/16 עמוד - 500 מ"א.</p> <p>למודעות קבועות - הנחה מהמחירים הנ"ל לפי ההסכם עם ההנהלה.</p> <p>המערכת אינה אחראית לתוכן המודעות וסגנון</p>	<p>מחיר החתימה</p> <p>בארץ-ישראל: לשנה 1 לא"י; לחצי שנה 500 מ"א</p> <p>בחוץ-לארץ: לשנה 6 דולרים; לחצי שנה 3 דולרים</p> <p>מחיר גליון בודד בארץ-ישראל 20 מ"א; בח"ל 12 סנט</p>
--	---

Tel-Aviv

June 19

1930

הכתובת: מאזנים, ת. ד. 50, תל-אביב, ארץ-ישראל
MOZNAYIM, P. O. B. 50, TEL-AVIV, Palestine

לטלגרמות: MOZNAYIM YAVNEHST. TEL-AVIV

בית המערכת: ת"א, רח' יבנה 19; ההנהלה: רח' יהודה הלוי 37

פרס לחותמי "מאזנים" בפולניה

אנו נותנים את הקובץ
הספרותי המצוין רב התוכן
ומלא הענין

"כנסת"

432 עמודים גדולים על ניר משובח
שמחירו הנורמלי 17.80 זהוב

לחותמים חצי שנתיים - 10 זהובים
ולחותמים שנתיים **חנם** לגמרי

הפרס הזה ניתן רק לאלה, שישלמו את דמי החתימה
(לחצי שנה-30 זהוב, לשנה-60 זהוב) במשך חדשי

יוני - יולי ש. ז.

הסוכנות הראשית לפולניה:

בית מסחר ספרים "עבר" וורשא

עישון בריא

רק בסיגריות

מספרו

יסמין

20 סיגריות ב-30 מא"י

התוצרת האחרונה והחדשה ביותר

תעשנו ותוכחו

סוכנו בירושלים -
ה' א. רוטשטיין

בא כחנו בתל-אביב הוא
ה' ל. צנציפר

ובחיפה -

ה' גלרנטר

והם מיופי כח לקבל כספים, מנויים ומודעות בשביל "מאזנים"

כדי להקל על עבודת ההנהלה מתבקשים החותמים למהר

בסידור החשבונות ובסילוק דמי החתימה לשנה זו.

הנהלת "מאזנים"

כתובת ההנהלה: תל-אביב, רחוב יהודה הלוי 37, קומה שניה

מזאונים

שבועון לספרות, לנבטאות ולדברי אמות

יוצא על-ידי
אגודת הסופרים העברים בארץ-ישראל

העורך: ר' בנימין

חבר המערכת: י. ליכטנבום

גליון ז' (נ"ז)

ירושלים – תל-אביב, כ"ג בסיון, תר"ץ

שנה שניה

ימי השבוע

מולדס וגולה

העברים אשר בארצות הברית, שכבר העשיר את ספרותנו עושר רב.

קריאה יוצאת, איפוא, אל כל המרכזים האלה ואל כל הסופרים הבודדים: הביאו את תרומתכם, תרומת-הרות, אל הבמה הזאת, עשוה באמת לבמה מרכזית, שתהא יונקת מקויההיקף ומשפיעה עליהם. אם בכל עליה גשמית קשורים אנו ב,סרטיפי-קטים, בהגבלות, בתנאים מן החוץ, הנה בריפובליקה הרוחנית שלנו הננו בני-חורין! כאן אין אנו מכירים בגבולות, כאן כולנו שווי-זכויות. השתמשו נא בזכויותיכם!

ויובן נא הדבר לאשורו, אין הדברים האלה באים מתוך מחסור בחומר ספרותי. לא כן הדבר! יש ויש בידי סופרי הארץ לפרנס במה זו במזון רוחני כדי שובע ואולם אם לא יתעוררו החברים-לעט בגולה לשתף עצמם אתנו תתהוה ממילא לקות נכרת, יחלש ממילא הקשר הפנימי שבין הארץ והגולה, תתהוה אינו מונטוניות, אינו זרות אשר לא תהיה לברכה. דרוש לנו רבוי גוונים, דרושים לנו אימפולסים חדשים, דרוש לחשוף תדיר אופק רחב יותר, ודבר זה הוא בידי החברים אשר בגולה לעשותו. צאו מתוך איצטגנינות שלכם! הכנסו לתוך המעגל! תנו לנו מיצירותיכם המקוריות, ספרו לנו על היצירות אשר בארצות מגוריתכם. הודיעו על כל המתרחש בחוג הספרות העברית, בחוג יוצרי תרבותנו ומחזקי כן תרנה, קשרו קשר אמיץ בינינו וביניכם, – כזאת היא הדרישה-הבקשה היוצאת פה מחברים לחברים.

לא חסרו לגמרי הקשרים גם עד היום. והם הולכים ומתחזקים מזמן לזמן. ואולם כל זה הוא עוד כמעט דבר שבמקרה, כמעט פרטי. אך הגיעה השעה להפוך את המקרה לחוקה ואת הפרט לכלל. עם ההתעוררות הגדולה שקמה בעם לבצור עמדותינו התמריות בארץ צריכה לבוא גם איתערותא דלעילא לבצור שתילינו הרוחניים, – לעשותנו עם אחד בממלכת-הרות.

ב.

עם הגליון השביעי של השנה השניה למזאונים מורגש צורך ומורגשת גם זכות לדבר דברים אחרים אל חברים-לעט אשר בגולה.

כמו כל יצירותינו הרוחניות אשר בארץ כן יש גם ליצירה הספרותית פה תעודת-משנה: היא מספקת את צרכי-הרוח של הישוב המקומי, החי והשואף, וביחד עם זה היא שלוחה על פני מים רבים. היא רוצה להתלכד פה עם כל קבוץ ועם כל יחיד והיא גם מהפשת נתיב אל צבורים קטנים וגדולים אשר על פני הגולה הגדולה. מתעודת-משנה זו יונקת פה היצירה הספרותית את מיטב כחותיה. מחיה אותה ההרגשה, כי מלה עברית זו לא תשאר בגבולות המצומצמים של ערים אחדות ומאה מושבות ומושבים כי אם היא תעשה את דרכה לאלפי אחים זאחיות אשר אינם עוד כאן ואשר הם רוצים להיות אתנו כאן ואשר בימי-מעבר וחלום רוצים הם להיות לפחות שותפים לנו ביצירתנו הרוחנית.

אך מאותו יסוד גופא, שעושה את ישובנו כאן ואת היצירה אשר בה לנקודות-מרכז לקויהיקף מרובים, – מיסוד זה גופא דרוש, כי הכחות הרוחניים אשר בקויהיקף ישחרו את הנקודות המרכזיות ממיטב פרי רוחם. הם קרואים להתאזרח ברוחם בארץ עוד לפני בוא תור ההתאזרחות הגופנית. הם קרואים להעלות בכורי-הרוח לפחות פעם או פעמים בשנה על במת הספרות בארץ. זוהי חובת הראיה שלהם.

מימרא שגורה היא בשנים האחרונות, כי הגולה נתרוקנה מכחותיה הספרותיים. אפשר שלגבי מדינות ידועות יש בזה מקצת מן האמת. ביחוד מתגלה המחסור בשפעת כחות, בשעה שמתחד-דים הנסיונות להקים במות ספרותיות חדשות באותן המדינות. ובכל-זאת יש גם במימרא זו מן ההגומה. עדיין נמצאים בגולה מטובי הסופרים והמשוררים, מי בורשא ומי בפריז ומי בלונדון ומי בניו-יורק ומי בשאר הערים והעיירות. על יד המרכזים הישנים נתהוו מרכזים חדשים. די להזכיר את מרכז הסופרים

התאמצות השליך במדץ את העפר, שנפל בשפת התעלה משני עבריה והיה שתי סוללות תפוחות מקבילות. מפני עמקה של התעלה לא נראה בלתי אם כחול השמים הכהה והולך. כנפי הערב הממשמש ובא התחילו להשיב קרירות ונוחות...

במרחק כמה מטר עמדו חבריו לקבוצה וניקו את העפר מתוך התעלה. קצובות נשמע מתוך הדממה שריקת העפר הניטל באויר ודרדור גפילת השקט.

– הפסקה לחמשה רגעים – מציץ אחד מן החבורה. בשתיקת הסכמה נגשו הבחורים אל המקום שנתפנה מהאדמה החפורת ורצפתו היתה כרצפת־בית חלקה ומכובדה.

– חברה! עוד עבודה לשבועים – ואחר כך...

– ואחר כך – „מסיים” השני – חוסר עבודה, ככתוב.

– אשר לא כתוב – מתקן השלישי.

אברהמיקה ה„חלוץ” (כך כנוהו העתיקים מתוך גלוג של חיבה) הקשיב לשיחה הקצרה ולאותה הנעימה המיוחדת שבה בטאו הבחורים את המלים „חוסר העבודה”. היה מסתכל בפרצופו של המבטא שכוסה דצינות ובעיניו שצללי דאגה משחקים בהם... הוא ראה כי משהופרחו שתי מלים אלו קבלו פני המסיבה צורה אחרת. ואחר חסון־גוף ששפע עזות ולעג נשקפו מתוך עיניו האפורות הפליט לתוך המסיבה הרצינית:

– מצ־פ־צ־פ־ים.

הרגיש אברהמיקה ב„מצפצפים” הממושך כעין נסיון בלתי מוצלח לגרש את הרוח הרעה שהטילה על עצמיה הוא שיחה קצרה וכבודה זו. ובעוד ה„מצפצפים” מרפרפים ותלויים ביתמות בתוך חלל התעלה העמוקה שאפולולית בין־העדיבים מלאה אותה, אמר מי שהוא בטון „רשמי”:

– להוי ידוע, רבותי, כי ההפסקה הגיעה לקצה.

ושוב פעם התרחקו איש מעל אחיו וכל אחד עמד בודד בפנתו וברצינות־משנה הלך והעיף בחוזק־יד את אתי העפר הגרושים עד שקרקע החפירה למלוא ארכה נהפכה לרצפה וחלקה וישרה של תעלה משופעת ומהוקצעת.

וכשסיים אברהמיקה את חלקתו קפץ ויצא מן התעלה. התמודד והעיף עין על רשת התעלות המתפתלות והולכות לצד

שתיקה

זה נטל השתיקה לארץ מְרְבָאָנִי.
זה סוף השתיקה גזור את לְבָבִי.
אָנִי עוֹדְנִי פֹה וּמִמְתִּינָה עוֹדְנִי
וְדָם שִׁירֵי פִלּוּם מְאָדִים עוֹד מְסַבִּיבִי.

הַסִּנֹּת הוּא דוֹמֵם; אֶבֶן נָהֵם בְּלִנּוּ
בְּתָם, בְּבֹא הַיּוֹם, הָאֵרֶח הַקָּצֵר;
אֵד לְחַיִּים יֵשׁ קוֹל וְנִיב לָהֶם, וְלִנּוּ
הַמִּיָּה לְנִיב הָיָה וְהָד צָלוּל וְעָר.

הִיא מְקַסֶּיפָה אוֹתִי. עֵמָה אֵימַת הַקֶּבֶר
אֵת פִּיָּה הַעֵקֶם פּוֹעֶרֶת לְבִלִי חֵק,
אָנִי עוֹדְנִי פֹה. עוֹדְנִי פֹה... מְעַבְרִי...
הַבְּנֵי בְּמִלִּים! אֵד אֵל נָא, אֵל הַשֶּׁתֵּק!

רחל

בנפול האהל...

מאת מ. קפליוק

א

אותו קיץ שבו נכנס אברהמיקה לארץ – קיץ של עבודה מרובה היה. אנשים שבאו אז היו מתעכבים אך מעט בבתי־העולים ובטרם שהספיקו להזין עיניהם במראות המושכים ולגמור את התפעלותם מן השמים העמוקים והצחים ותכלתם המלטפת. והו מויעים כבר בבגדי העבודה שלהם הקלים, הדבקים ברטיבות־הספוגה אל הגב, תחת קיתונות קרני השמש הלוהטת וצורבת ללא רחמים.

סוף קיץ היה או. אברהמיקה עמד בתעלה שלו העמוקה. מלא מדי פעם בפעם את אתו בעפר תחוח גדושות וב„אנחת”

ב מ ע ג ל

ז

האם לא התוכחנו לפני ימים ושנים על מהות המזרח והמערב, על ההבדלים שביניהם? האם לא כתב י. שוויגר עוד לפני זמן קצר: אנו למערב? האם לא נסינו לנסח נוסחאות מסוימות בנדון זה? גם קירזון־קרטהיל מקדיש בספרו, אשר עליו דברתי בפרק ד', עמודים אחדים לבירור המושגים האלה. בדברנו הוא על המזרח הוא מתכוין בעיקר להודו, לקונטיננט גדול זה המכיל המון גזעים, דתות, ביחוד זו המאמינה בני־ישגו ושיבה וזו המאמינה בתורת מוחמד. קירזון־קרטהיל אומר:

תרבות המערב היא גם כן מין דת. ולה עיקרים משלה. היא כנויה על יסודות רומא. אתונא, ירושלים. היא מקיפה השקפה מיוחדת על אלהים בשמים ועל האדם מתחת. האלהים? הוא אינו מושג מופשט אלא כח חי ומושל. יחסו לאדם כמו אב לבניו. יש לו חובות כלפי האדם, כשם שיש לאדם זכויות כלפי אלהים. אין הוא מושל עריץ. הבריאה אינה מססם שוא, אילוניה. היא מציאות. לא לתוהו בראה, לשבת יצרה. היא מעון אלהים. היא מלאה יופי ואושר. יש גם חושך ומעון צוקה. למה? חירה. אולי כרי שהארם יהיה בן־חורין לבחור בטוב וללחוס ברע. והטוב עולה על הרע.

אלהים שם חוקים לטבע ולאדם. הוא שם גם שלטון בארץ. אך מלכותא דארעא כעין מלכותא דרקיע. לשלטון יש חובות כלפי האורת. עריצות אסורה. האזרח יכול לקבוע את צורת השלטון. היא צריכה להיות דמוקרטית. אין גורל קבוע. יש התקרמות מתמדת. כל האזרחים שווים. חובה לקיים הבטחה. רשות ליהנות מנעמי החיים אך אסור להזיק לאחר. האמנות מגשמת את היופי. המחקר המדעי הוא חובה לאדם, על ידו הוא שולט בטבע. האשה היא סמל היופי. היא יצור נפלא, שצריך להתיחס אליו בהרגשת כבוד. זכויותיה דומות לזכויות הגבר. המונוגמיה היא הצורה היחידה אף על פי שהיא אינה בלי פגמים. והמזרח?

קירזון־קרטהיל אומר: חלופי העיקרים האלה הם במזרח. האלהים הוא או מושג מיסטיסי או עריץ. הוא רויה בכני אדם כמו בעבדים. אין להם שום זכויות ופתחון־פה. הוא יכול לעשות בהם כאו־נפש, להוריד כולם לבאר שחת. ומי יאמר לו מה תעשה? הבריאה כולה אינה אלא אחיזת־עיניים או ענין רע? אשר נתן אלהים לבני אדם. הכוכב, האדם, הרמה – הכל אחד. הרע הוא השולט בעולם, אף על פי כן ניתנו מנעמי החיים ליהנות מהם. כל הנזיר מהם נקרא חוסא. אך הפורש לגמרי מהכלי העולם צדיק הוא. האדם הוא משולל הבחירה. הוא עבד ההכרחה. יש סטום, גורל קבוע מראש. אין לאדם הרשות להתערב בעניני השלטון. האמנות מתארת חאורי פחד וכת. רוח

נצטייר לעיני אברהם, כיצד זה בנפחו בחצוצרה עומד בשעת מעשה ומנפח לחייו עד כדי לטישת עינים מתפרצת – וחיין עבר על שפתי.

הוא הסתובב בין שרידי אוהלים שחשכת הערב של סוף חודש בלעה אותם על ריקנות שוממותם.

הציץ אברהם בתוך מספר האוהלים שעדיין נטויים ועומדים. באחד מהם ראה בחור גדל-בלורית יושב כפוף על גבי שולחנו – צירוף של לוחות קרשים בני ארגונים שונים הדקקים זה בזה ומשולבים לתוך העמוד – משען האוהל. הסתכל אברהם בפניו של זה ונדמו לו להיות עצובים.

למחרת בעת זו לא יאיר כאן. יחרב הבית ורק שרידי חבל ידלדלו מעל יתדות על גבי הרצפה השוממה, שפיסות ניר ושברי קופסאות וקרעי בגדים טלואים ומוזהמים יתגוללו בו – כך הרהר בדרך אל אהלו.

ג

כשמישש אברהם'קה בכיסו מבחוץ והרגיש במטבע האחרון המטלטל ביתמות החליט ללכת לכל עבודה שהיא ובלבד שלא לשוטט שוב ברחובות – הבטלה של העיר שעבר אליה עם גמר העבודה הלכו עליו שעמום תפל ומבחיל. אחרי הקיץ הארוך, שכל היותו היתה שקועה בעבודה, אשר המנוחה והשנה נדמו רק כעין תוספת לה, היו לו ימי הבטלה למשא כבד. לא הבין, אברהם'קה לרוחם של עשרת החברים המשוטטים בחוסר דאגה כזקנים ורגילים וכאלו לא איכפת להם כל זה.

הברק של המטבע האחרון שטובע לא מזמן חרת בלבו את ההחלטה ללכת לעבוד בכל התנאים עד עבור זמן. ובבוקר בהיר, בשעה שאברהם'קה התמודד במטחו, והיום החדש עמד בפניו, עם שעותיו הארוכות והתפלות, והתכסה שוב בשימיכה יפה יפה והתכונן לישון בהכיון-אפולוליתיה שעות ושעות – ברגע זה נשמע קול צעדים חזקים ומדודים, צעדין של שאל חברו הותיק. הלה נכנס וספר לו, כי במרחק ידוע מן העיר בשטח החולות אפשר להשיג עבודה אצל הממשלה, אולם בשכר מצער.

– א? כדאי? – שאלו זה קצרות, הביט אליו וחכה לתשובה.

הים, בפתולי עקלקלותן של אחדות מהן נדמה כאילו הן מתגנבות חרש לצד מי הים...

גמר העבודה – חלף עבר במוחו. המלים „חוסר עבודה“ צללו באזניו בצליל ערפלי מטריד, שהתערב יחד עם שאון גלי הים העמומים שנישא עָדו ביחד עם אותו ריה טחוב של דגים וצמחי ים שערב כל כך לאפו של אברהם.

ב

המחנה, מחנה הפועלים שעבדו בו במקום, הלך והתפרק, הלך ומעט מיום ליום. מדי יום ביומו פחת והלך מספר האוהלים. אחריהם נשארו שרידים: יתדות עץ וברזל מסביב לעיגול-החריץ שבמרכזו נקודה גדולה חפורה, זכר לעמוד שעליו נשענו ונמתחו היריעות. בתוך העיגול, רצפת האוהל לשעבר – נרתיק-ניד של סכין גילות, קרעי עתונים, גרבים קרועים ומוזהמים, ספוגי זיעה.

מראה כעין זה מילא את לבו של אברהם'קה עצב ונדמה לו כי שומע הוא את צעדי חוסר העבודה, צעדים אכזרים שאינם יודעים רחם, נגשים אליו ומגלים אותו מן המקום אשר במשך כמה חדשים כה הסכיין לו ונקשר אליו בנימים חזקות כל כך.

עם ערב היה אברהם עומד על הגבעה סמוך לאהלו והסתכל בכדור-החמה הגדול ההולך וצונח לאט לאט לתוך הכחול הקודר והרוגע אשר באופק מרחבי הים. היה נדמה לו לאברהם, בעקבו את תנועתיה של החמה הזוחלת, כי בעל כרחה היא צונחת לשם...

אניה עוברת בדרכה לעיר החוף בפלטה תמרות עשן שחורים ומפויחים, שמתחשרים לרגע קט באויר ומתמסמסים ונמונים כלא היו...

זמרת הרמוניקה צוהלת-נוגה בקעה מאחד האוהלים. תרועות החצוצרה של אחד משוכני המחנה, המתאמץ לצרף מהן את מנגינת „האינסטרנציונלי“, שיצאו פגומות ורסוקות צדמו את האוזן.

– מסכן! – חלף הרהור-רטהם בלבו של אברהם'קה – הנה עוד מעט יעזובי גם הוא את המקום וכל התאמצויותיו ללמוד את המנגינה במשך כל חדשי הקיץ עלו בתוהו.

מתפרצת שם שביתה של מאה אלף פועלים בכתי החרושת הסקסטייליים. קליטצל אינו לא פילוסוף ולא פייטן, הוא רק רואה, שומע ומדבר, הוא רק מתאר את עניני השביתה, אך לאור התאור הזה נדמה לך כי ההגדרת היא הלכה ונמוגה כמו השלג, הלכה חמודך, קירזון! איש המזרח אינו רוצה לקבל עוד את גורלו כגזירה קדומה, הוא רוצה להשפיע על גורלו, לשפר ולתקן את גורלו.

שביתה! בזכרוני עולה ושביתה הקטנה של פועלי בתי-הדפוס בירושלים מלפני עשרים שנה, היא הקיפה כמובן רק עשרות פועלים, כמעט כלם משלומי אמנוני ישראל. יהודים חרדים על כל תג וקו, חיל אחז את נטורי-קרתא, הם הרגישו היטב כי עם הופעה זו מתחילה איזו תקופה חדשה, הם סכסו עצה, הם הכריזו כרוזים, מאז עברו רק כעשרים שנה ומה רבו השנויים! אמנם דוקא מצבו של פועל הדפוס בירושלים לא הוטב הרבה, רב הנזול – מצד הקהל, שהוא הוא גותן העבודה האמתית, בית דפוס אחד, שיש לו מעין מעמד-מונופולין, מצליח, שאר בתי הדפוס נמקים בעינים, הבעלים עם הפועלים ביחד, או נהרסים זה אחר זה, ואין תרופה ואין מוצא – לפחות ברגע זה, ושוב אני הוגה בעובדא זו המסופרת לנו פה: בעיר אחת בהודו, אמנם אחת משלש הערים הגדולות (בומבי, כלכותה, מדרס), שובתים ביום אחד מאה אלף פועלים-אלי! אלי! האם לא לפלא יחשב הרברז הלא לשביתה כזאת דרושים לפחות מאות ואלפים מארגנים בעלי-הכרה, ומי ילך אלה? מי

הארם מתרומם מעל הבלי הטבע וחודר לעמקי המיטפיטיקה. האשה לא נבראה אלא בשביל בעלה. אין לה שום זכויות, המונגמיה היא מגוחכת ומוזיקה. – אין ענין לנתח את ההשקפות או לבדוק אותן ולראות עד כמה הן הולמות באמת את המזרח ואת המערב. פה ושם יש בודאי סתירות בולטות. אי אפשר בכלל לכייל שטחים גדולים כאלה. תמיד ישארו חלטים גדולים שהם „יוצאי דופן“ בכל הגדרה. אפשר איפוא להניח, כי גם הכרקטריטיקה של ק, מתאימה למערב ולמזרח, כפי שהיו בעבר, אך גם המערב וגם המזרח אינם נשארים במצב אחד לעולם ועד. יש שנויים, עולמות עולים ועולמות שוקעים, על יד הישן גם החדש, התמורות האלה הן הן שמושכות אליהן את עין המתבונן.

בספרו החדש של ה. צי. קליטצל על „הודו“, שכבר נזכר על דפי „מאזניים“, אין כמעט כלום מן הישן, מן ההיסטורי, אין שום מחקרים מיטפיטיים. הוא רצה לראות את הודו החדשה, את הכחות הרחוניים והמעשיים ההופכים את הודו הישנה לחדשה. הוא בא להודו כמעט בשעה השתים עשרה ערב הכניסה למלחמת השחרור, והוא בא לא כמלומד, לא כחוקר מדעי, לא כבעל דעות מוצקות, כי אם כאיש-העתון, אשר עיניו נטויות לראות דוקא את ילדי היום האחרון. כמה נאה היא ההגדרה האקדימית של קירזון ואחרים על איש המזרח המאמין בגזרה קדומה, שאי אפשר לשנותה. אלף פעמים קראנו הגדרה זו גם אצל אחרים, אך ביום-בוא קליטצל אל בו מבי –

חיות או סלסולי ערבסקות שהכעירו את מראה הפנים הרענן וצערו משום מה את אברהמ'קה.

שתי דרגות היו בשכר העבודה: אחת לגברים, לפלחים ולפועלים, ושניה לנשים, לפלחיות ולבנות הכפר הצעירות. אלו האחרונות שכרן הגיע עד ששה גרושים ליום, חצי ממשכורת יומם של הגברים. בנגוד למשכורתן הקלה היתה עבודתן שבעתים קשה מעבודת הגברים. חבורות חבורות היו מתרחקות בנות-ערב כשהן משרכות את דגליהן הדקות והגבוהות בחול וגופותיהן מישירות והיו נעלמות בתוך מרחק הלבון... היו שבות כעבור שעתים-שעתיים וחצי והן עמוסות חבילות קני-עשב גדולות על ראשיהן ובפניהן הסתמנו תוי התאמצות קשה המקמטת קמטים בנזית פה. עין ומצח בלזית הבעת רחמים של העמוס משא לעיפה...

לכשבאו הניחו בשקט את החבילות לפני החריצים החפורים, נערו מעליהן את החול; ובישרן את שמלותיהן הארוכות היו משפילות את עיניהן או מתעות אותן לצדדין... וכשהיה אחד הבחורים שולח מבט חוצפני חומד לאחת מהן, היתה הנערה נרתעת וממהרת בצעדים מהירים לחברותיה ובצחוק של גרגור גרון וחך היתה מספרת דבר מה, לכשהיא מרמזת לעבר הבחורים, במהירות מפליאה.

ה

היתה הויה של חול... צבע לבן-חורור היה אופף ומאהיל על המקום... היו הרגלים ננעצות ושוקעות בו בחול, נכשלות, וגדלו הגעגועים לצעד יציב וקיים על פני אדמה נוקשה ומוצקה. אהלו של אברהמ'קה עמד בצד מורחק קצת מהאהלים הבודדים שהיו נטויים במדבר החול. ואף-עלפי שיתדות האוהל היו נעוצות עמוק בקרקע היו היתרים מרופים והיריעות מתקמטות ומתקפלות קיפולי-רישול והעמוד שעליו נשען האוהל היה נפוי באלכסון כנכשל והולך, כאילו בקושי ישא עליו את סבל האוהל... מדי הבט אברהמ'קה על עמידתו הדלה של אהלו זה נזכר ביתרים המתוחים כמיתרי כנור והיריעות הפרושות כעור התוף ואת העמוד המתמר ועומד איתן, הנושא בקלות את אהלו, שש" על האדמה הקשה.

לעיני אברהמ'קה נצנץ ברק השילינג האחרון שאתמול פרטו לו לכמה פרוטות, חשב רגע ונתן את הסכמתו המוחלטת אגב סינון קללה רגילה וחריפה, התלבש במהירות-מרץ ואגב הליכה בחדרו אסף את חפציו המעטים, קרבם זה אל זה, וארו אריזה מהירה את מעט המטלטלים שלו לדרך.

ד

...רחוק רחוק הלבין שטח החולות. היתה הערבה הלבנה משורטטת קפולים קפולים, תלים, מהמורות ושוחות קצורות-פה ושם התרוממו גבעות חול גבוהות שבמחבואן בצבצו שטחים דלים ועלובים, אשר במראם המדולדל והמעורר חמלה היו נדמים כאילו התגנבו לכאן וצומחים בהחבא בלי רשות בעלים...

שאון עמום שהגיע מחלל מרחקים סיפר, כי אי-שם מתגלגלים נוזלים כחולים המקציפים בזעם גליהם ומלחכים את שפות ערבת החול הרחבה.

כאן היה על אברהמ'קה לבלות את חדשי החורף. פה היה הוא ועוד חמשה עשר פועל חורצים חריציב לא עמוקים בחול ונוטעים שורות שורות את שבלי-הסוף, עשבים גבוהים וקשים בכדי שישגשו ויהיו לחומת-גדר ירוקה, שתשמש מחסום לגלי החול הנוחלים לאט ובבטחה קדימה וכובשים ללא הפסק פני שטחי קרקעות שחורים ונקשים.

ביחד עם תריסר וחצי הפועלים עבדו כמה עשרות פלחים ופלחיות מהכפרים הסמוכים. בפניהם של אלו היו טבועים תוי הכנעה שחרתו עליהם ימי שעבוד ארוכים של דורות שולטנים, אמירים ושיכים מלוי ברבית וכל אלה אשר אללה צוה עליהם את ההצלחה, העושר והשלטון, רובם מאלה שתקנים היו, לא שתחו פה ולא הוציאו הגה במשך כל שעות העבודה. וגם בומן המנוחה, נראה היה, כי קשה עליהם הדבור. דומה היה שנטל החיים הקשה עם העוני הדורס והמדכך שבכפריהם נטל מהם חלק הגון מכוח' הדיבור...

בין הפלחיות היו נערות צעירות, זקופות ומהלכות ישרות-גו כאותו התמר הנשא, המתבלט בחורשת הדקלים שם מרחוק... הפנים הבתוליים הרכים, שראשית ההתבגרות המגרה היתה משחקת בהם, היו חרותים וכתומים בכתבות קעקע של ציצים,

גם בחייה הכלכליים. בה בשעה שנדמה היה, כי הכח המדיני של אנגליה הגיע בהורו לנקודת-הגובה, התחילה התקומה הכלכלית של הודו, שהיא מקדימה לבוא לפני התקומה המדינית והיא המסלסת לה את הנתבי'.

ושוב יש מן הסמל, שבית-החרושת השני בקרא Swadeshi-Mill, "סבדישי" הרי פירושו "תוצרת הארץ". כי אם השם הראשון היה החזית-קידה לפני כח השלטון אשר בארץ, הנה מראה השם השני שהריבולוציוני של החיים הכלכליים בהודו התקרב אל צמיחתה של תנועת החרור". בתי החרושת האלה הם סקסטיליים. אך "סטא" לא הסתפק בזה, הוא עבר לחשמל. והוא חפש בהודו מכרות ברזל. כסף תועפות הוציא לשם זה. וכאשר יגע ומצא והוא כבר מאדירי ההון והוא מנסה למצוא בבורסא בלונדון את הכספים הדרושים לשם הנצול, - מסרבים לתת. כודאי ע"פ רמז מגבוה. מה עשה סטא? הוא נזכר שיש בהודו מין דבר שנקרא תנועה לאומית. זה היה לפני כמה שנים והוא פנה אל הרגש הפטריוטי של בני הודו - והצליח. מן הבוקר ועד הערב היה בית-סטא בבומבי מוקף מהמון נלהב שחתם על המניות, באו זקנים וצעירים, עשירים ועניים, גברים ונשים, כולם הביאו את אשר להם, את חסכוניותיהם. כעבור שלשה שבועות נתברר כי בערך 8000 הודים חתמו על 1,630,000 ל"ש. לאחר כך, כשנתגלה שדרוש עוד סכום גדול, חתם עליו רוטשילד אחד מהודו, הנסיך מגבליאור.

ועל יד איש הכלכלה - האשה. אני שוב עומד לפני הופעות שאין

חנך את ההמון הענקי הזה לפעולה משותפת, מסודרת, מונהלת, עוברת בסדר, בלי התפרצויות, בלי צוחות? האם אין המדובר על המזרח המרושלי הפטליסטי ואיך בכלל נוצר שם מעמד פועלים? מי אמר - ויהי?

כשאתה קורא בספרו של קליטצל נודע לך, שאין זאת השביתה היחידה על אדמת הודו. בה בשעה שמן העתונות ומן שאר הספרים ומן הטלגרמים ומן הוצאת "חברה" שומע אתה בעיקר על וישנו ועל שיבה ועל אלילים אחרים ועל פילוסופים ועל נזירים ועל מהטמה גנדי, הנה פה ניתן לך כבר לראות את אשר אחרי גנדי, את תנועת הפועלים, את תנועת הגרוע, את דרך האשה. שני פרקים בספר זה מקדשים לתעשייה של הודו, ויש ענין לקרוא על ראשית צמיחתה של תעשייה זו, שהפרוים (עובדי-האש שגורשו בשעתם מפרס) פתחוה בעיקר בצירוף אנגלים, יהודים (בעיקר בית ששון) והודים. אותו, Tata, שנולד בשנת 1839 ושמת שבע-ימים ושבע-נצחון בעיר נוייהים אשר בגרמניה, ושהוא הוא שחולל את השנויים העקריים בחיי-הודו הכלכליים, הוא מן הפרוים. אפשר אולי להגיד שבלעדיו לא היה מקום להודו החדשה. ביום ראשון לינואר 1877, אותו יום שבו קבלה המלכה ויקטוריה בעצת בנימין דיוראעלי את התואר "קיסרית הודו" - בו ביום נפתח בית החרושת הראשון החדש של "סטא". ויש בזה מן הסמל שהוא קרא את בית החרושת בשם Empress-Mill. קליטצל אומר: "אפשר להגיד בבטחה, כי אם באותו יום התחילה תקופה חדשה לא רק בחיים המדיניים של הודו, כי אם

היה יוצא ובלי רצון ממתח ומחוק את האוהל המט והשח. למראה האוהל המתוח והנטי אתן התחוק מצב-הרוח והתאושש... אולם כעבור כמה רגעים התחילו יתרות האהל מרפס והולכים, כאילו מי שהוא נעלם חותר ומערער בשטניות ודונה בכדי להקניט את יתרות האוהל והרי הוא רואה בעיניו את החבלים הזזים אט אט והולכים ורפים והיריעות מתנפחות, יורדות ושוקעות, ובהכנסו לתוך האוהל פנימה הריהו מוצא את חללו קטן ומצומצם, היריעה הפנימית נוטה על גבי המטה, והעמוד, משען האוהל, נוטה כמועד ומבקש רחמים להוציאו כאן מגרגרי החול חסרי-היסוד...

חדגונית היתה העבודה ומטילה שעמום. במעדר קל היה גורף את החול חריצים חריצים, כשביל נטיעת העשבים הגבוהים והקשים. אולם משגרף ותעלת-החריץ נגמרה היתה מתכסית-הציה מנשיבת הרוח - ואתה לך ועבור שוב פעם עליו, גרפהו ונקוה.

היתה עבודה זו חסרת הגיון ומטילה התרגוזות מרה בלב. מדי טפלו כאן בעבודת ה"חפירה" בחול, נזכר ברגבים הגדולים והמגיבשים שמכות המכוש, שננעץ עמוק בו, הוציאו מן הקרקע. מה שנחפר שם לא העיז בשום אופן לשוב ולהתכסות... זכרונות אלו המאיסו עליו יותר ויותר את החיטוט בקרקע החול שרפיפות וחילה היו מנצחות בו. היה רואה בזחילת החול את הערמה הבאה מתוך חולשה...

כנותן טעם מיוחד לעבודה היה המשגיח הערבי. אמנם לאברהמ'קה וליתר ה"חוג'את' התיחס בדרך ארץ. לא קשה היה לראות, עד כמה דבר זה מרגיזו. היה מבט עינו של אחד הבחורים על הערת-השגחה או האצה מצד המשגיח משתיקה אותה, ובצחוק מתון של חנופה מדכך את קולו. חלף זה היה מתעלל בפלחים, מקללם ומזרזם סתם לשם הנאה ולעיתים גם מדים עליהם את ידו. הפלחים היו מודיעים ראש בתכנעה מעורבת בפחד ובמשנה-מרץ, מועי"ם כשהם כפופים ומתעלים במעדריהם ובמגרותיהם את התעלות והחריצים. היה ביחס זה של התעמרות והשפלה קשה מצד המשגיח כלפי הפלחים כעין שילומים לחוסר היכולת והשתלטות על ה"חוג'את'.

התחילו רוחות חזקות וקרות מנשבות בערבת החול ההפקרית הפתוחה ופרוצה לכל העברים והיו מתהוללות ללא-גבול. היו

בכל שלט החול. במטת הכרזול, שחלק הגון מכרעיה שקע ברצפת' האוהל, בצפיות הכר ובסדרן ובשמיכה נוצצו גרגירי החול. האוכל-פתות' וחלבה וקופסות-שימורים שהיה קונה אחת ליומים בעיר הערבית הסמוכה-היה נלעס כשהשנים משמיעות אותן החריקות הרקות, המבחילות של גרגירי החול...

המים שהיו נשאבים מבור לא עמוק שנחפר במרחק כמה צעדים מהאוהלים היו מלאים בנקודות הקטנות והמרובות שהיו מסתחררות ומתערבלות בספל כיצורים דקים בתוך אגם מים עומד. היה אברהמ'קה מעמיד את המים בכדי שיצטללו וכעבור כמה רגעים היתה מתכסה קרקעית הכלי משקע עבה וכהה של חול...

בימים הראשונים יש והיה עוזב את ארוחתו באמצע החריקות שעוררו בו זעועי-גועל - אולם ברבות הימים כאילו הסתגל ושוב לא השגיח בזה; גם את המים היה אברהמ'קה גומא מיד לנתינתם בתוך הספל.

בימיא הראשונים לבואו לכאן היה נותן את לבו לנער את שערות ראשו שהיו נוצצות מנקודות חול מיד לקומו ממשחו. אולם גם מנהג זה שהיה חרד עליו בוטל כמו מאליו. במשך הזמן הסתגל והלך להיות החול. בכל זאת היה קשה ועצוב...

היתה בקרבו הרגשה כאילו גלה לארץ גזירה, למקום ציה, רחוק מישוב ואנשים. אף אמר כמה פעמים לעוזב את המקום ולשוב העירה; אולם משנצבה לנגד עיני-רוחו תמונת מחוסרי העבודה הרעבים למחצה ושטוטיהם התפלים והמרגיזים שם בעיר שבה ונתחשלה בקרבו ההחלטה לשהות במקום זה, עד עבור זעם.

בשעות הפנאי שלאחרי העבודה היה מתפרקד על מטתו ששמשה לו גם כסא ושולחן (אחר כך נוסף לו ארגו ששימש לו שולחן) ואור הלובן הכהה שהסתנן דרך פתח האוהל היה מחיה בזכרונו בבחירות חותכת ימי חורף משלגים מן הקצה אל הקצה. וכך היה נרדם לפעמים עוד לפני לעסו את הפתות הדקות עם חלבה לבנה ומתוקה המלופפת בתפוחי זהב טובים וריחניים. היה מקיץ כשאהלו שח מנשיבות הרוזות הקלות שהיו מנענעות אותו ומרפות יותר ויותר את היתרים ואת היריעות.

לא סעד אתו על שולחן אחד. אך קרוי לא נתפעל. הוא הלך מדחי אל דחי. שאלת האשה האלמנה נהייתה לשאלת חייו. הוא יסד מעון לאלמנות, שבו קבלו הדרכה איך להרויח את לחמן, כדי שלא תהיינה תלויות בקרוביהן. והוא התחיל לדאוג להשכלת האשה. למה אאריך? הוא יסד גם אוניברסיטא לנשים, שכיום לומדות בה 1500 נשים. לכל הדברים האלה לא קבל ולא רצה ל'טבל פ'רוטה' מקופת השלטון. הודים נדבו את כל הסכומים הדרושים, אחד מהם נתן את הסכום הנאה של מיליון וחצי רוסיות, - לא רבים הם מוסדות-התנוון לנשים בעולם שקבלו תרומת-יחיד כזאת. ושוב קו מענין: באמצע הקומפולסם של בניני האוניברסיטא נשאר עומד בית-חמר קטן - אותו מעון-לאלמנות הדל שבנה קרוי לראשונה ושהוא היה נקודת-מוצא לכל עבודתו בעד האשה. ולא אגדה הוא האיש המופלא הזה. בספר של ק. יש גם תמונת קרוי (Karvé) כשהוא מצולם ביחד עם אינשטיין.

(ק. הוא מתימטיקן ובקר בברלין את אינשטיין). פניו פני ת"ח יהודי. מה ידענו אנו מכל הדברים האלה? האם פלא הוא, כי מ. ג. כתב עוד לפני מספר חדשים, שיש להטיל ספק במציאות תנועה לארמית בהודו? האם פלא הוא, כי בלונדון הופתעו בזמן האחרון ע"י התפרצות תנועת-המרי? כשאתה קורא את ספרו של קליטצל נדמה לך, שגם האנגלים בהודו אינם מכירים את הודו. הוא מספר פרט מענין: באותו עיר פונא ישנה אגודה של ת"ח הודים שעוסקים ביחוד בשאלות הכלכלה; הספריה שלהם בגודן זה

אני מכין אותן. כולנו זוכרים את מלחמת האשה בארצנו לזכות הבחירה ואיך אפשר להבין, כי הקונגרס בהודו נותן בלי שום קושי את זכות הבחירה לכל אשה? שאותו הקונגרס בוחר לנשיאה פעם את אנא בידנט ופעם את הזמיר מהודו, את מרת נידו? כי אמנם הדברים עוד אינם כשורה בנדון זה, כי בעת ובעונה אחת עם קבלת זכות הבחירה נלחמת עוד הודו החדשה על תקונים ראשונים בחיי האשה. - זה מתגלה שוב על כל צעד ושעל. עדיין יש צורך במלחמה נגד נשואים מוקדמים. וכאן שוב קו מענין: הוצאת חוק נגד נשואים כאלה - למטה מי"ד שנים - נדרשה זה כמה ע"י המשכילים הלאומיים. הקונגרס ההודי וגם כל המוסדות המהוקקים אשרו את החוק הזה. אך החוק גנש התנגדות מצד המשמרים, שראו בו קלקול רב ופגיעה בדת. מה עשו? קצלו לפני השלטון הבריטי והלו נשמע לקובלנא. וכך נעכב החוק הזה מספר שנים. רק בזמן האחרון מצאו דרך לאשר את החוק הזה בלי הפרעה. ושוב ענין האלמנות וענין השכלת הנשים. בשנת 1893 עשה הפרופיסור ההודי קרוי אשר בעיר פונא (לא רחוק מבומבי) מעשה אשר לא יעשה: מתה עליו אשתו והוא נשא לאשה אלמנה אחת. זה היה חלול-הקודש. זה היה נגד כל המקובל בהודו, שהרי ידוע שבעונן האשה (אם גם בגלגלים קדומים) מת הכעל ועליה לרצות את מותו ע"י יסודים וחיים שיש בהם צער ושממון. כשנודע דבר הנשואים האלה היה קרוי מותרם ומגודה בכפר-מולדתו. רק אחרי שנים יכול היה להעזי לבוא בלילה לראות את אמו. אחיו

את ערבת החול ימים ולילות ללא הפסק, התרוממו ענגי-אבק חול. הערימו במקומות אחדים תלים וגבעות ובאחרים הקעירו בורות ושוחות, על פני החלל הקודר נתלו גושי ענן שחורים שהפרישו מקרבן עננות שחורות קלות-התנועה שכבשו במהירות טיסה כל פסת שמים וזה או מעננת קלות ושקיפות, כמלאכי חבלה וריזים...

בימים אלה היתה העבודה בלתי אפשרית. אך יצאו עם כלי העבודה על השכם והתחילו לחפור ולתעול – בא הרוח וכסה על הגרוף והמתועל. הפנים, שערות הראש והעיניים נתמלאו חול. היה לעולם בעיני אברהמ'קה הכואבות מראה עלוב וזועף.

גשם התחיל מטפטף. לקחו הבחורים את הכלים והתכוננו לשוב לאהליהם. המשגיח הערבי, יותר משחרה לו על מעשה זה השתדל להתקצף וניסה למלמל בפני החוג'את ולהוכיחם בדברי כבושין. כתשובה לזה באה התלוצצות קלה וחיה בין ה"חברדיא" על ה"אדון בפקדן". הרגיש הלה שלא טובות ידובר בו, ונגש אל הפלחים, שלמראה הבחורים, השמים פעמיהם לאהליהם, התחילו מהססים אם לעבוד או לא, התנפל עליהם בשצף-קצף, קלל וחרף אותם בלי מעצור ואת החלשים שבהם כבד בצליפות גב בשבטו ההדור. – מה אתם עושים כגולמים? – הרים בחור אחד את קולו על החברה העומדת ומתבוננת בפלחים הנבוכים שאינם יודעים מה לעשות, לעבוד או לתדול – החישו צעדים, אם אינכם רוצים לטעום קצת מהמקלחת החזקה שהשמים יקלחו אתכם.

ובעוד ה"חברדיא" ממהרת בדרך אל האוהלים הלך והתבלט גוש השחור בגדלו, בתפוחותו ובצבעו, התעבה והשחיד, הלך וידד ונתלה יותר ויותר למטה – וזרמי מטר חזק ירדו ושטפו. הבחורים רצים, אולם החול הארוד כובל את הרגלים. וכשהגיעו לשם היו רטובים ומדוטבים מכף רגל ועד שער ראש ונזולים כולם מים...

וכך נמשך כשבועים. משכימים קום, לוקחים את הכלים ויוצאים למקום העבודה ובאמצע הדרך התחיל גשם דק לטפטף. התחילו הפיות לבשר ולצעוק: גשם! יללה, הביתה! הפלחים היו מביטים על ה"מסקוב" הנועז המרהיב פנים כלפי ה"מודיר" (המנהל) האפנדי, ומצפים מה יפול דבר. ובעוד שהבחורים עומדים ומתוכחים עם המשגיח היהודי, שהוחלף בזמן האחרון, אם גשם הוא זה או

מרומות ענני חול ומפורות אותו בחלל, כסופת-שלג, מהפכות את נטיעות העשבים וסותמות את הבאר, ממנה היו שותים הפועלים, אולם ביחוד הרבו הרוחות להתאכזר במשחקן עם האוהלים, משכן-הפועלים בערבת החול. כאב עינים חזק הבא מתוך עינים מלאי חול עבר במחנה הפועלים והפלחים.

בחוף הימים הקשים המלאים קדרות תפלה זהרו גם שעות אורה. ואלו היו השעות, בהן היה אברהמ'קה נלוה לעלי ה"ראיס" (ראש) של הפלחים העובדים בערבות החול, בצאתו אל הצייד. היה עלי גבוה, דק וזקוף קומה, בעל פנים שחומים מפיקים חן גברי אמיץ. מראחו זה ביחד עם שפמו השחור העשוי יפה, העידו, כי נוצר הוא מתחילת בריתו לשמש "ראיס". והיו מפליגים שניהם בשעת הליכה לצייד בערבת החול ומגיעים עד לחורשת התמרים מעבר לגבולות החול.

כעין רוח חדשה מלאה התעוררות ותקוות נכנסה בלבן. עם צעדו על גבי הקרקע המוצק היה חש תענוג משונה כשרגליו לא שקעו בתוך התשפוכת הלבנה. בהגיעם לשם היה עלי יורה מתוך רובה הצייד שלו בצפרים המדובות שקננו וטסו שם ואלו היו נופלות לאחר כל יריה כפירותיו הבשלים של עץ תפוח המשיד מהם לכשמנענעים את גזעו בכמה נענועים.

– ראה! הצפרים נופלות לא משום שאבק השרפה פגע בהן, הן נדהמות, פשוט, מחווק היריה! – יצור חלש ועדין הוא הצפור, חוג'ה – היה עלי מסביר לבן לויתו באספו את החללים, ואגב דיבור הוציא את פגיונו החד והנוצץ מנדנו, ובברכו, באסם אללה אל-רחמן אל-רחים" (בשם האל הרחמן והרחום) העביר על פני הצואר הקטנטן של היצור הפעוט, שסדק קופא קט מעורר חמלה ניבט מתוך עיניו הסגורות... וכשהיה הדם הנוול מתוך החתך מרטיב את הנוצות הכהות של הראש המופשל ומדולדל לאחור, היה עלי מכניס את הצפור השחוטה לתוך מלתחתו והיה אומר:

– עכשו, חוג'ה, זה "חלאלי" (מותד) אצלנו, בלי שחיטה – "חראם".

1

התרגש ובאו ימים קודרים וקשים. רוחות חזקים תקפו אי-מזה

בהזמנות גדולות מאירופה) דרוש מהנרס אנגלי דוקא. – הרי נרמה לך שקראת מעין דבר כזה גם בירושלים או בחיפה. או כשאתה קורא הצהרה לגבי כח השלטון של נסיכי הודו, והצהרה היא מעורפלת לא-מעט וסובלת פירושים שונים – שוב אתה נזכר חזיון דומה לזה... ושוב לא תהיה התמונה שלמה, אם לא נזכור אותם האנגלים אשר, כדוגמת אנא בירנט, עברו לצד ההודים והם הם העוזרים להם במלחמת השחרור, והם הם המסייעים גם בעניני שבתות והם הכותבים את הספרים הנלהבים בעד הודו. זה לעומת זה!

במאמר ראשי של ה"פוסטישה" קראתי בימים אלה, שיש שלשה פתרונים לשאלת הודו: או שאנגליה תבטל שם את הדימוקרטיה ותשלוט ביד חזקה - כמו שנאמר, או שתשחרר לגמרי את הודו בבת-אחת, או – שהנסיך מולס ישא אשה מבנות נסיכי הודו, יעבור לגור להודו ויחד אתו יתערבו הפקידים האנגלים בעמי הודו. בעל המאמר, שמכיר את הודו מקרוב, אומר בעצמו, שאינו מאמין כי אנגליה תעשה אחת משלש אלה. בעל המאמר משאיר איפוא את הפרובלם המדיני של הודו ב"צריך עיון" גדול. לנו פה אין ענין בפרובלם המדיני, אנו חפצים רק לקבל מושג מן המצב בהודו כמו שהוא. ובמובן זה מועיל הרבה ספרו הפשוט של ק. זהו ספר אינסטרקטיבי – וזהו מעלתו.

ר' ב.

היא מן הכי עשירות והיא אוספת את כל הספרים החדשים שמופיעים במקצו זה באירופה ובאמריקה. והנה נפגש ק. באופיציר בריטי, היושב כבר ארבע שנים באותה עיר. הלו מתעניין ג"כ במקצוע זה והתאונן לפני ק. על אשר אי אפשר לו לקרוא את הספרים החדשים, כאשר קשה להחליף ספרים ע"י הספריה בבומבי. בשיחה נתברר, שלא ידע כלל ממצאות האגודה והספריה הנ"ל בעיר מושבו...

ואם הדבר הזה מתמיה מצד עצמו, הרי מתמיהה עוד יותר הערת ק. לעובדא זו: הוא מטיל ספק אם האופיציר המדובר הפיק תועלת מן הידיעה שמסר לו, כאשר אולי לא נאה לו להכנס לספריה של הודים! אנו נפגשים פה בחיץ החוצץ בין הגויעים, שהוא כל כך קשה להבינו, ולא רק של גויעים, אם אדם אנגלי נולד בהודו ובקר בבית ספר אנגלי בהודו הרי הוא שוב נחות-דרגא. אעפ"י שלכאורה ידוע, כי קיפלינג ואנשי שם אחרים הורתם ולידתם וגידולם בהודו. כל זה אינו מועיל. אדם הגון שדואג לבניו מחויב לשלוח אותם לבתי-הספר באנגליה, ואפילו אם קשה עליו פרידת הבנים והאם, ואפילו אם זה למעלה מכיסו.

ואגב קיים כאלה, שהם מיוחדים להודו, אתה מוצא קיים שמוכרים לך את המצב בארצנו. כאשר העיריה בבומבי נלחמת עם השלטון בשל מנוי מהנרס; זו ממנה מהנרס והלו מסרב לאשרו, באמרו שבשביל משרה אחראית כזאת (מהנרס הראשי צריך לאשר תכניות טכניות חשובות, הקשורות גם

ולפתע הרגיש כעין שרץ קר וזחל והולך מתחת לבשרו. שולית מים התגנבה ונכנסה לגופו... הוא נתעורר והודעו... תפס בשיניו את היריעה ונשכה בחירוק קצף עז. את ידיו קמץ לאגרופים, וקללה חריפה ועזה התפרצה ביללת זעם מפיו שנחנקה מתחת למפולת היריעות, העמוד ובליל היתדות והחבלים שהעיקו על הנפש הזועמת המפרפרת בזעם אין אונים בלב ערבת החול השוממה בחשכת הלילה ההומה וסוערת מרוחות וגשמים סוחפים... כסלור-טבת תר"ץ.

שְׁעָרִים

שְׁעָרִים פְּתִיכִים, נְחָשִׁים –
שֶׁר לְפָנִים מִשֶּׁר,
אִין קֶץ לְמָבֹא הַמְּפֹלֵשׁ
וְדוֹרוֹת אֶל דוֹרוֹת נְשָׁקִים –
בְּזָכְרֵךְ, בְּכִסְפֵךְ, בְּצַעֲרֵךְ.

עִם עֶרְבַּ עֶזְקָה בְּמִדְיָ-שְׁחֹר
פֹּרֶק הַשְּׁעָרִים וּמְגַדֵּעַ –
אִין אֶתְמוֹל, אִין מָחָר,
וּמְדוֹר אֶלֵי דוֹר
חֲלַל אֶפֶל פְּעוֹר טְשֻׁמֶרֶע.

מ. ז. ולפובסקי

צִירִים אֶרֶץ-יִשְׂרָאֵלִים

(סוף)

ה) גליקסברג. אף הצייר הזה עתיד עוד, כמדומה, לשוב במדה ידועה אל עברו (על מנת למוג אותו עם החדש שרכש) – זה העבר הרוסי, האקרמיהמורני, היונק מן האימפרסיוניסטים הצרפתיים, מל'ישאן קסירוב. זה היה עבר לא רע, – חי נפשו! – התקופה היא אשר בה חשבו להם האמנים לתוכה להיות ישרים ורוחניים. בבואו לארץ-ישראל חָשַׁךְ גם על גליקסברג עולמו הציורי, ותחת השפעות שונות התחיל ללוש את סממניו מחדש וללכת, תחילה בצעדים לא-בטוחים, בדרכי הצרפתים של המאה העשרים (ביחוד קנה את לבו קירין), מילא: "עשה לך רבי" – כלל מועיל לכל מי שלא נולד נאון על צייר צעיר מוטב שישיפע דירין האמן המפוכח, המבקש קלאסיות באמצעים מודרניים, משישיפע עליו רוססו, למשל (פרי השפעה בזאת ראינו בתמונתו של ראובן), או פיקסו (שהאיברים הנמלטים של אחת מתקופותיו בלבד את כשרונו של שמידט), שהם "הופעות" ולא "דרכים" באמנות. גליקסברג הלך אפוא בדרך-יניקה נכונה, בהתאימו את ברירת רבו לתכונתו העצמית, שהיא קרלוק, פסיעה קטנה, פרזטרט נאמן אבל חסר-מעוף; בעיקר – בצבע. כאן היתה לו למכשול כלי-שהוא דוקא סגולתו החיובית ביותר – הידעות; בכלכלה-הצבע שלו נהפכה לו והיחתו המחמירה – להיסוס ולכפיתות, והטון שלו הוא לעתים קרובות מאַנְסֵם וכפוא, מחוספס ומעונה. תמימות-דרך ופתר-דרך הם בכלל התכונות העיקריות, שעליהן הִטְבַּע אפיו הציורי מבחינה מקצועית, אבל יש להראות על יכלתו בחלוקת השטח ובקונסטרוקציה, והעיקר – על השקט הנסוך על תמונתו, שקט שבהתכלות ובריכות פנימי, שקט זה – מתניות ושיוון-מדה – אנו רואים גם במהלך התפתחותו: בלי

לא – יעץ הליצן שבחבורה להביא מקרוסקופ ולפתור על פיו את השאלה – היו סילונות מים שוטפים בלי חמלה על הראש...

ז.

זה כמה ימים שהגשם והרוחות לא פסקו. ההמיה ההוללת של הרוחות ורעש טפיחת הגשם בלעו את שאון הים העמום שהיה מגיע מרחוק ולא נשמע עוד. הבחורים היו עסוקים כל הזמן בחיזוק אהליהם שהיו מזדעזעים בחזקה, ממצייאים כל מיני סומכות ומשענות לאוהל שיוכל עמוד בפני הרוח החזקה.

אברהמ'קה היה שוכב ימים שלמים, ראשו כבוש בכר שעל מטתו השקועה בחלקה בתוך החול והקשיב, כשעיניו עצומות, לנקישת הגשם שברדתו על גבי האוהל היו דומה למצליף ברצועות... העמוד נסח ממקומו והתבצר בעמידתו האלכסונית... היריעה הפנימית נתפרדה מהחיצונית, נדלדלה וירדה וחלל האוהל נצטמצם. מדי פעם בפעם היה יוצא וממתח את החבלים, מכה במכושו על היתדות ומחזקן. היריעות היו מתמתחות ואברהמ'קה חזר למטתו. אולם מתוך שכיבתו הרגיש כי החבלים הולכים ורפים והאוהל שח. כל נשיבה חזקה זעזעה אותו ואחד משולי היריעה הפנימית היה מטפח על אברהמ'קה השוכב.

מחשבת עכורות וסגדיריות מלאו את לבו. רעיונות ואידיאלים שבשעתם היו מקושטים ועדייים כאותו עדי עדין וורוד, רצופים בגעועי רומנטיות, מעכשיו עמדו לפניו פשוטי מחלצות היקר ולאור מערומיהם בחן ובדק אותם.

רצון עז תקפהו לצחוק וללעוג על שאיפות ואידיאלים. במין הנאה מיוחדת היה מטפל במצאו את הנלעג, המגוחך ורצוף-הסתירות שבכל אלה. צחוק הנאה היה שולח לתוך חלל האוהל המצומצם כשעלה בידו להפשיט מכל מחשבה את אטון המשי הדק ולמצוא את הלבוש העבה והפשוט נטול צבעים וגווני-פאר.

* * *

לילה. אברהמ'קה שוכב כשהוא עטוף בשמיכתו הדקה, וממעל לה הר של אדרות ומעילים שונים שהתגבכו על השוכב. ברקים בוקעים ומדליקים מדי פעם בלהבותיהם המסמאות את חשכת הערבה העבה שרוחות סוערים מתהוללים בה. בהכבות הברק מתפרצים רעמים אדירים הדועמים בכח ומתנפצים כנפוצי רעם קצרים ועזים התוכפים במהירות זה אחרי זה... סילוני גשם עבים טופחים ורוגנים על יריעות האוהל.

הוא הקיץ מתוך חלום מסובך ורע והרגשה קשה של אי-מנוחה תססה בחריפות בפנה חבויה שבלב. התכוץ מתוך קור בהקשיבו להמית הרוח הזועמת והולכת. האוהל זועזע בזעזועים קשים. נדמה לו כי רוחות ההפקר שבערבה נזעקו כולם כהחלטה להפכו ולפורו.

המית הרוח חזקה והלכה. היריעה הפנימית שנפרדה ברובה מעל החיצונית התנועעה כמטוטלת וטפחה על מטתו. הוא נלחץ אליה כאילו חיפש בה מפלט ביתמות בדידותו בליל סופת-גשם ואפלת שחור.

ההתהוללות בחוץ גברה והלכה. הגשם התחיל סוחף ביתר עז, כאילו נשלחו ונצטרפו בבת אחת כחות חדשים... זעזועי האוהל תכפו והלכו... ופתאום – טרד-דרך! האוהל נפל וכסה על אברהמ'קה השוכב מכוץ ומעוטף במטה... הוא שכב בלי נוע. שום רצון אינו מתעורר בו לצאת מתוך מצב זה של שכיבה מתחת למפולת. לחץ יריעות שנערמו עליו הוסיף לו חמימות. הגשם דפק וטפח על אוניו ביתר עז.

מוחשיים. זהו מן המפורסמות. אפס כי למי שלא חונן בכח זה מאת הטבע לא תועיל אפילו הכרת הדבר כדי להנצל מן הטריקיה של אמן שרצונו גדול מאמצעיו. האמוציה של וריצקי שולטת בו ושוטפתו, ואין הוא שולט בה לתועלת הציור... עבודותיו מעוררות צער – צער בעל-חונן שלא מצאו חיים, צער נשמות דאולין ערשילאין. אתה רואה לפניך אמן שנשמתו היא מעולם הצבע, בעל טעם דק בצרופי הצבעים ומיווג הסמנים, והוא את לשון הקו והתואר לא ידע, כאלם עומד הוא לפני הטבע הפלסטי ונלוויו הקונקרטיים, מבלי יכולת לקרוא להם לעזרה להבעת רגשו וחוונו. סומפוניות נספרות של צבעים. ובנות-צבע, סופות של רשמים אופטיים, מתחללות במחו, אבל הם נשארות מחוץ לפר או לנייר: שום מילודיה מסוימת בעלת תואר ממשי אינה עולה באוזנינו מן התורה והבורו המנוון הזה. כל העושר האימוציונלי הולך לאיבוד, ואין אנחנו יכולים להציל אלא כדל. הרשם או שיוך חונן ועיר שם ועיר שם, פליטת אימפרסיה ונבתי-רנע וטבולה כיוו נתעה... בעצם הדבר וריצקי הוא אימפרסיוניסטן, אך אימפרסיוניסטן של נפש ולא של הטבע; רצוני לומר, שאילו שם לו למטרה למסור אויביקטים שכטבע, עצמים שבמציאות, כי או היה אימפרסיוניסטן, על פי אופן עבודתו; אבל הוא אינו שם לו מטרה כזאת, ועל כן הוא נשאר אימפרסיוניסטן רק כשכיל עצמו; ציורו אינו מניע אלינו, משום שהוא יותר לקיחה (מן הטבע) מאשר נתינה (כאמצעי הטבע). בשכיל הקהל הרחב עבודותיו של וריצקי הן כספר החתום. אבל ותיקי-מכניים, יודעי חן היצירה המתעלמת בחנויבתר של הצורה הקרועה והגודרת. – זו היצירה המדברית, המרוחקת מישובו של עולם ומערכיו שבמציאות – המכניים שיודעים לקנות גם מן היצירה הפראית, השוכנת באהלי קודד (ו) שגורשה מהסתפח בנחלתה של האמנות השוה לכל נפש, תרומת דור ודור לגנוי הקלפיות, הנעשית, לפעמים בהמשך הזמן, לנחלת הכלל – המכניים הללו ידלו מן האקוארלים הדקים והטרופים של וריצקי ומצבעי-השמן השכורים שלו, אמנם לא סיפוק, אך ענין רב, כעדידיאיה לפרפורים שעל האבנים, פרפוריו של סודי-יצירה חסרי-שע המתנולל, שחוט, ומוהדס, כביכול על מזבח הצורה המתאכזרת.

(ז) ליטבינובסקי. – את תערוכתו הגדולה האחרונה בירושלים לא היתה לי הזדמנות לראות, על כן לא אוכל לדון על מדרגת התפתחותו האחרונה ועד כמה השתחרר בעבודותיו החדשות מן הדיקור רטיביות העקרה, מן הכלליות שבדמות ובצבע ומדלות התפישת הסובייקטיבית אשר דבקו בו. לפיכך אסתפק כאן רק בהעדר קצרה, לאמר, שאם רכש לו חרש בנידון זה, הגה עיקר כחו ישאר בלי ספק גם להבא, כמו בעבר, בשרטוט. דקותיהקו שלו היא לפעמים נפלאה. גם ציורי-השמן שלו הם שרטוטים ממולאים כששרה. הקונסטרוקציה שלו היא בטוחה אבל מפוכחת יותר מדי. נדמה לי כי בעיקר אפשר לקנות ממנו לשרטוטים נאים. הוא אָמן ליניארי.

(ח) אמן לינארי הוא גם נחום נוטמן. גם אצלו הקו קודם לצבע, והשרטוט הוא היסוד של עולמו הציורי. הוא כונה את תמונותיו יותר טוב משהוא מציר אותן. אבל מענין הדבר שעם כל היבשות והסכימטיות שלו, יש בו משהו לוקח לב: משהו זה נובע מתוך דבר שהנהו יקרה-מציאות אצל צייריים: תמונותיו של נוטמן מספרות תמיד דבר-מה – וזה למרות הסטיות שבהן! – ציורו הוא לעתים כמין ספורדי-מעשה שקפא. אולי משום כך מצטיין הוא ביותר בתור אילוסטרטור-משרטט. תכונה שניה המשמשת כעין תשובת המשקל או תנמול כנגד יבשות-הצבע שלו – היא הישרנות המרובה שבה הוא מטפל ומתעמק בכל פרט ודקדוק ציורי. נוטמן נסח את כחו בפיסול ובצבעי-שמן, אך יותר מכל הצליח, לפי שעה, בשרטוט אילוסטרטיבי. אף אצלו יש לציין, ביחד עם השפעות שונות שקבל והעמידן יותר מדי במרכז עולמו, גם שאיפה לשאיבה ישרה מן הטבע ולביטוי אפייני של הנוף הארץ-ישראלי והעצמות הגעית. יתכן שעוד מוקדם

ח. גליקסברג פורטרט הפסלת ליטבסקי (1927)

קפיצות, אך בהתקדמות שאינה מוטלת בספק, הוא רוכש לו סגולות ציור נוספות, ובעבודותיו האחרונות יש כבר רוך של טון ובטוי אמוציונאלי יותר חפשי ובלתי-מופרע על ידי אותו קפוס-הצבע שהיה חוצץ עד הנה בין מה שרואה הצייר ובין מה שרואה המסתכל, עד שזה האחרון היה צריך להרגיל תחילה, במשך כמה רגעים, את עיניו כדי שתראינה מתחת לצבע הדלוח ולמרות הצבע הזה... ביחוד מענינות, כפורטרטים שלו, העיניים: הוא יודע למסור את הבעתן הנפשית הישרה, וביחד עם זה הוא מכניס לתוכן תמיד מין אחד של בטוי – בטוי של תהיה עצובה ורכה, מהולה בפחה, בטוי יהודי ומאד רוחני. יותר משיש בגליקסברג עצמיות גדולה, יש בו השאיפה לבטא את הנתון לפניו בטוי רוחני, וזהו מעלה שאין לזלול בה! בדרך כלל, מה שמציין ביחוד את גליקסברג כתכונה יסודית המגדירה את מהותו הנפשית (לעומת התכונה המקצועית שהוכרת), וכך אפייני בכל הפורטרטים שלו – זהו צלם-האופי היהודי שלו: הוא היהודי ביותר בין כל הציירים בארצנו (ואין זה שבת לאלה האחרונים!) ואפשר לקוות כי נוכל להעמידו בעתיד בשורת האמנים היהודיים, – היהודיים לא על פי נושאים כי אם על פי אפיים המקצועיים.

(ו) וריצקי. – הוא כמעט היחיד (מלבד ליטונובסקי) שארץ-ישראל לא פעלה עליו במאומה ולא השפיעה על האופי של ציורו. כשרונו איננו קונקרטי – הוא אמוציונאלי גרידה! היסוד הריאליסטי, ההכרחי לכל יצירה בריאה וממשית, חסר לו, כנראה, לגמרי. אסונו של האקוארליסטן הזה הוא שאין חבור ישר ומציאותי בין האימוציה שלו ובין הצורה הריאלית, שהיא לברה, סוף-סוף, הצורה האמנותית. והאימוציה שלו היא חוקה, עזה, כובשת הכל לעצמה. כורם שוקק סוחפת היא את כל הנשרים הרעועים שכשרון חריצדי זה מסוגל לנשור בין הרצון האמנותי ובין המפעל הציורי. חסרה לו לגמרי כבישת היצר של היצירה, זו שבלעדיה לא תתכן כל יצירה. אימוציה בלי דפוס מציאותי נשארת עין חולף, דבר חסרי-צורה וחסרי-קיום. וכדי להכניס את האימוציה לתוך דפוסו של המוחשי, דרוש כח שליטה בעצמו, כח התאפקות, כח גיסון עצמי ומשמעת לאובייקט, – כלעדי זה החיים הפנימיים נשארים חיים פנימיים ואינם מקבלים חיים

נעשה לצייר, אמנם יוצר כבר-פה ושפל ידים, מפוג אלה המניעים אל עצמם רק בצעדי-צב ולאחר חפוש ממושך וכבדת-הנועית. אך די לראות את המבט בעיני הפורטרטים שלו, די לראות את ההבעה ברמויות הריוקן של שרטוטיו, בכדי להוכיח שכאן ישנה עצמיות שלא באה עדיין לכלל בטויו. האמצעים של אבני אינם מספיקים עדיין כדי לתת לעצמותו את הבטוי הזה; לפי שעה הם מספיקים רק כדי לתת לעצמות לבצבץ ולחרור מבעד ללבוש המעומעם ולמרות הלבוש הזה. אפס כי על הצייר הזה לזכור שאי אפשר להפריד בציור בין האמצעים ובין עצם הכשרון: להיות בעל כשרון-זהו לדעת למצא את האמצעים. וכל זמן שלא הגיע לצורה ברורה ומסוימת דריתו אולי יוצר בכח אבל צייר בפועל איננו. אך טבעי הדבר כי למראה הנשמה המתרפקת על אטוידיו, שאפת ואינה יכולה להתגלות מתוכם, תתעורר בנו המשאלה לראות את הצייר הצעיר הזה מגיע אל המוינה השלמה שבין מה שבכח ומה שבפועל.

* *

אולי יתמיה הדבר שבמאמר על ציירים ארץ-ישראלים לא הקציתי מקום לא למפורסם ביותר שביניהם ולמושלם ביותר מן הבחינה הטכנית-לראובן, מצד אחד, ולא לכמה מתחילים שכבר משכו עליהם תשומת-לב, כגון סינקובסקי, סטימצקי, קוסונווי ועוד, הטעם הוא כי ברשימתי זו התכוונתי לציין רק את אשר הושג בציור הארץ-ישראלי מבחינת החיפוש העצמי וההתרפקות על הטבע. כי מה זה צייר אם לא איש היודע לראות את הטבע בעיניו הוא ולמסור אותו כאמצעיו הוא? רק צייר כזה - ואפילו הוא פגום ובלתי-מספיק מן הבחינה הטכנית - עומד בתחום היצירה ויכול לשמש גם עדות, או נורם, למדת כח-היצירה שבאיו ארץ או צבור. ואולם צייר שבכואו למסור את הטבע (עץ, פרה או פרח-יארס), הוא מוסר בעצם הדבר, בלי משים, את סכום ידיעת-הציור ורשמי-הציור שקבל מאסכולה פלונית או אלמונית, - צייר כזה יכול להיות בעל-מקצוע מצוי, אך, סימפוטומטי בשביל כח-היצירה הנועי איננו. והנה ראובן, למשל, הוא בלי שום ספק צייר מובהק, שכל דרכי הציור נהירות לו ושכדאי להקדיש לו מסה מיוחדת מבחינת התופעה האינדיבידואלית שלו. אבל מן הבחינה הקבוצית, כסימפוטום לכח-היצירה המתגלה בנוע, אין בו ענין מיוחד, כי הוא אינו מכניס כלל, כפי שרבים סוברים, את ארץ-ישראל, או יסוד יהודי-נועי, לתוך האמנות העולמית, כי אם להיפך - את ההשפעות שהוא מקבל, ביכולת-קבל רחבה ובהסתגלות וריזה, מן האמנות העולמית-אותן הוא מכניס לדמות שהוא נותן לארץ-ישראל ליהודים בתמונותיו. אמנם, תוך מגליקסברג, גם כל שאר הציירים והארץ-ישראלים נעדרים לגמרי אופי יהודי מיוחד, אבל השאיפה לשאוב ישר מן הטבע, המציאות, ביחוד בזמן האחרון, כמעט את כולם, היא עצמה כבר פותחת לפניהם פתחי-אפשרות לכטא, דרך אנב, גם את מה שיש בהם מן הכח הנועי: כי האמנות הלאומית נולדת תמיד מפנישת היסוד הנועי שביחיר (המבקש אמנם ליצור אמנות אישית-כללית) עם הטבע. בציורי-הנוף הארץ-ישראלים של ראובן אין אני מוצא לא את הטבע הארץ-ישראלי ולא את התפישה היהודית או את המונ הנועי. זהו ציור צרפתי, פרי השפעות בלתי-אמצעיות - לא ציור יוצר, מחדש, שאוב ממעמקים נפשיים ונועיים, כי אם ציור על פי ציור, ציור שאול, שבעמרו לפני הטבע מרחפות לנגדו תמונות של אחרים. והדבר האחרון הזה (הוא לבדו) משותף הוא לראובן ולפרחי, "מסדי כגון סינקובסקי וכולם. להוציא מן הכלל יש אולי רק אחד, אף הוא דוקא הפגום יותר מכולם מבחינת היכולת המקצועית: את לבנון, מתחיל זה לא מצא אמנם עדיין אפילו את הטון הצבעי. אטוידיו-הנוף שלו הם חורים גם מבחינת הביטוי, גם מבחינת הטון שלהם, הבהיר יותר מדי, התכלולי. אבל מתחת לרפיון זה דמיתי להרגיש אצלו מעין

להוציא משפט אחרון על גודל בשרונו של נוטמן, אך ברור שזהו כשרון ארץ-ישראלי, סימפוטומטי מן הבחינה הארצית-הנועית. ואם ערותו איננה רבת-החוב במאד, הרי זאת לא אשמתו האינדיבידואלית של הצייר הזה, כי אם של מדה-היכולת העומה שבנוע. נוטמן שואף לתת את כל עצמו, ואין לנבא מ-אש שזה יהיה מעט.

רשום

אבני

ט) אבני - בין 'הצעירים' שהצינו זה לא כבר במסד, ראוי לפי עניות דעתי, לתשומת-לב מיוחדת דוקא ככדת-הנועית עקשני זה, שלא נודע בשער, והצוער צעדי-צב, שפגמו הטכניים מכסים עדיין על מהותו הכמוסה. אבני איננו עדיין צייר, אבל לבי אומר לי כי הוא יהיה צייר, גבוה משכמו ומעלה. כרם גם בתקופת-מתחיל זו, שנמשכת אצלו אולי זמן רב יותר מדי, בעשים של תנאי-התפתחות רעים וחוסר האפשרות המעשית ללמוד בזמנו את אשר בו אמן מוכרח ללמוד-לרכוש לעצמו טכניקה ולכרר לעצמו מה הם האמצעים שלו-גם בתקופת-מתחיל זו הנהו חזיון מענין מבחינת הפסיו-כולוניה היצירתית. אף הוא הנהו, 'מתחילי' זו הפעם השניה. ההתחלות הראשונות, האקדמיות במקצת, מעירות על כל פנים על טעם רב בצורה הצבעים ועל חושיון רק, ביתוד באקואריל. אולם מכלל אטויד לא יצאו עבודותיו אלה (וגם לא עבודותיו האחרונות בצבעי-שמן). בארץ-ישראל החל לנשש את דרכו הלאה. וגם שב אחרנית... את דרכו לא מצא עדיין, וגם אין כונתי, לפי זה, לדבר עליו כעל צייר, כי אם לציין את הדבר שבגללו אני צטוח כי יבוא-יום ועלינו יהיה לדבר עליו דברים אחרים לגמרי-בעל כשרון, דבר זה הוא-הנשמה הרוואה (שלפי שעה היא עדיין בלתי-נראית) אשר בעבודותיו דלות האמצעים: אתה מביט על אחד הפורטרטים הרעים שלו ושואל את עצמך: מה, מתוך כל האמצעים הפגומים ובלתי-מספיקים שלפניך, נותן כאן את הבטוי לאימוציה העמוקה, להלך הנפש המוסיקלי, לאמתיות-התפיסה שאתה מרגיש מכלל-הציור, על אף כל פרטיו הלוקיים (והם כמעט כולם לקויים)? היכן טמון הסוד? הבקן המוצלח? אבל הצבע אינו מצליח עדיין למסור כאן את נבול העצמים ותארים הקווי, שמא כצבע? אבל הצבע הוא עדיין כולו עכור ורלוז, יותר מדי מונוטוני גם בשעה שהוא מורכב, וקל וקלוש במקום שהוא מתכון להיות אחרותי. סוד היוצר הוא כי אבני הוא יוצר שעדיין לא

ארונסון ולא שגל ולא מנקים, לא חנה אורלוב ולא צדקין, לא משה קיסלינג ולא מקם בנר אינם כאן אתנו. ואפילו הרמן שטרוק, הגר ותושב בתוכנו, אינו מציג את יצירותיו בארץ-ישראל (ועל זה יש להצטער מאד)...

והנה מן הבחינה היהודית הכללית לא נתנה ארץ-ישראל הרבה: היסודות, "היהודיים" בציור הארץ-ישראלי הם כאפס וכאין. אף מן הבחינה הארץ-ישראלית המוגבלת לא נתנו הציירים הארץ-ישראליים ערכין חדשים כאשר מחוייבים היו וכאשר יכלו אולי לתת. הסך-הכל הוא, לפי שעה, רל ורע. אבל, על כל פנים, יש לנו כאן, "חשבון" מיוחד, מה יוקפו לזכותנו כחות-היצירה הגועיים המתערים כאן לעינינו, ימים יגידו.

המשורר האחרון של הקבלה הלוריאנית

מאת ד"ר ש. ברנשטיין

בספריה של בית-המדרש לרבנים בניו-יורק, כמה מגדולי העדה וביניהם רבני איזמיר גומרים עליו את ההלל ומציינים אותו בתור, "בוצינא קדישא" שמאיר עיני חכמים, ממזרח שמש עד מבואו! החכם בעל "מרכבת המשנה" על הרמב"ם מלבוב כותב בהסכמתו: "מדי עברי פה ק"ק איזמיר לארץ הקדושה התוודע לי החכם השלם והמהולל ר' שלמה מולכו שליט"א ומרבה לספר בשבחו.

רבי שלמה מולכו היה מעריץ ותיק של הקבלה הלוריאנית וראה בה את יסוד היהדות ובטויו השלם של רוח ישראל. יסוד היהדות הריהו שלישיית הקודש: ישראל וקודש-א-ברך-הוא ואדעא דישראל ואין בתורת ישראל ובחיי עולמו שום רעיון שיהיה כולל יותר ומקיף את המשולש הזה כמו תורת האר"י. הקבלו: הלוריאנית היא הפירוש הנכון והשלם לתורת ישראל ואמונתו. ולברורו ולבוננו של דבר זה הקדיש המחבר את שני ספריו הגדולים. ואין כאן רק עוד נסיון אחד לחבר פירוש חדש על שבחי האר"י וכדומה לזה. כשנתבונן בעין חודרת אל עולמו הרוחני של המחבר, אל שאיפתו והלך-דוחו, כוונו ומסרתו, אז נכיר ונראה שלפנינו מתגוללת כאן המונה תרבותית-היסטורית רבת ערך, בחבורי מולכו משתקפת המלחמה האחרונה בעד שלטונה הרוחני של הקבלה הלוריאנית. זו היתה שעת שקיעת-החמה של תורת הקבלה הגדולה והכבירה הזאת ואחד מטובי מחזיקיה ו"אבירה" האחרון עשה את הנסיון להציל מה שיש עוד להציל.

לקבלה הלוריאנית היא עוד מראשית ימי הוסדה מערערים ומבקרים, אפילו בתוך מחנה מחזיקיה פנימה היו אנשים שהביטו בעיני חשד ואירצון על "הארחות עקלקלות" שהיא בותרת לה. התאוננו עליה, שמעמיקה היא ללכת אל עולם המסתורין והסודות, אל הרזין והטמירין האין-סופיים של ה"נהר" ומשמיטה מתחת רגליה לאט לאט את שדה-החיים של המסורת התלמודית. פחדו מפני השתלשלות הקבלה, שמא תביא בסוף לידי יצירת שני כחות מתנגדים זה לזה, היהדות המסורתית והיהדות הלוריאנית. וזה לא היה פחד שוא. ומותו של האר"י, שנקסף בדמי ימיו, עוד הגביר את ההתעמקות המיסטורית וההתמכרות לספירות ולצדופים ולצדופי-הצדופים. כעבור דורות אחדים היו מרננים בקהלות-הקודש שהקבלה הלוריאנית היא היא שפנתה את הדרך לתנועה השבתית-

חזון מסוים המרחף לנגד עיניו, חזון-טבע כהיר, אפי וצמא-אוישר. ומבחינת רשימתי זאת יקר לי החזון העצמי והכמוס הזה, שלא בא עוד לידי גילוי, אצל צייר רע הנאבק עם היצירה, מאשר היריעה השאולה של צייר טוב ובלתי-יוצר ומאשר היכולת הטכנית הלקוחה לשמוש, כביכול, שאין עמה חפוש עצמי ונשוש עור, הנשוש הבא מתוך שאיפה להגיע אל מה שאינו מן המוכן-אל עצמו דרך הטבע.

פרובלימת הציור הארץ-ישראלי הנה, בעצם, פרובלימה כפולת-בחינה, שהרי הציור הארץ-ישראלי הוא גם חלק מיצירת היהודים הכללית בתוך אמנות-העולם וגם פרובינציה ציורית בעלת תכונות מיוחדות, חוביות או שליליות. אל נא נשכח שהאמנים היהודים הגדולים ביותר אינם חיים בארץ-ישראל. לא גליצנשטיין ולא יעקב אפשטיין, לא

על המשורר והמקובל ר' שלמה בן דוד מולכו - שלמה מולכו השני - שחי בקהלת איזמיר בחצי השני של המאה השמונה-עשרה, עברה ההיסטוריוגרפיה הישראלית בשתיקה. חזיון נפרץ הוא בקורות ימי-עמנו, שכמה מטובי הדור וממצדיקי הרבים, אישים שקנו להם פרסום רב בזמנם, נשארים נעלמים מכותבי-הדורות ודורשי-הרשמות והם ניצלים לפעמים מתהום הנשיה רק על פי מקרה. לולא גירונדי, מחברו של הספר הידוע, תולדות גדולי ישראל באיטליה, שהקדיש לשם זה חמש שורות, מי יודע אם בכלל היה נשאר ציון וזכר לשמו של המקובל הנאצל והפייטן העדין הזה. רבי שלמה לא היה איטלקי, הוא היה כנראה יליד המזרח ובלה את ימיו באיזמיר, אבל מנהג יפה היה לו לגירונדי לעשות לפעמים חסד של אמת עם כמה חכמים וגדולים שהיו גרים מחוץ לגבולות איטליה, אלא שהיו עומדים בקשרים רוחניים עם הקהלות החשובות באיטליה. שמו של המקובל והמשורר הזה נזכר גם ב"אוצר הספרים" של בן יעקב, שרשם שני ספרי הקבלה שלו, "שמן משחת קדש" ו"שמן זית זך", שנדפסו בסלונקי בשנת תקל"ט, אבל רשימה ביבליוגרפית זו לא היתה מצילה את מולכו מידיו של שדה-השכחה בלי רשימתו הביוגרפית הקצרה של גירונדי. כי גם הספרים שנזכרו ב"אוצר הספרים" של בן יעקב נעלמו במהירות מפליאה והיו בזמן קצר לדבר הסמוי מן העין. אי אפשר לדעת אם בכלל נכנסו הספרים האלה לשוק-הספרים אבל ברור הוא, שעד מהרה אפסו מן השוק והיו כלא היו. כל כך נעלמה אפילו ידיעת השמות של הספרים האלה עד כי גם עינם הבוחנת של כמה רושמים דייקנים של דפוסי סלונקי לא הרגישה במציאותם. אוסף השירים של רבי שלמה מולכו נדפס בקונטרס מיוחד בשם "שושנת המלך" בסוף חבורו "שמן משחת-קדש" וכשנעלם הספר נעלמו גם השירים. במוזיאון הבריטי נמצא הספר הנעלם הזה והד"ר באדניט, ראש המחלקה השמית של המוזיאון, המציא לי בטובו העתקה פוטוגרפית מקונטרס השירים ונתן לי את האפשרות להציב ציון וזכר בספרות ישראל לפייטן גלבב הנעלם והנשכח.

אין לנו ידיעות על-דבר חייו ופעולותיו של האיש. רק איזו רישומים מחייו וצל של תמונתו הרוזנית יש אולי לבקש ולמצוא ב"הסכמות" שנדפסו בספרו השני "שמן זית זך" הנמצא

את כל היסודות ה"מעורפלים" של הקבלה הלודיאנית. ואנו מוצאים את הרב מולכו לא דק כפייטן וחרון מהמין הרגיל והנפוץ. אלא גם כמשורר בעל טעם ורגש. כפייטן עדין ונאצל. הוא כולו תנ"כי וסגנונו בכל זאת יוצא מחוץ לגבולות הפסוקים הוא מחזיר בדרך זו את הקבלה לאכסניה הראשונה ויוצר סביבה את השירה והפיוט כמעט באותו הרוח הצפתי, וכמעט באותה השפה הנלבבה שבה יצר ושר מאתיים שנה בערך לפניו ד' ישראל נג' ארה, בראשית הופעתו של האר"י.

(סוף יבוא)

לקוטים

מן הספרות והעתונות

פרידריך מיסטרל

לרגל מלאות מאה שנה ליום הולדתו של מיסטרל מקדיש הירחון הצרפתי *La Nouvelle Revue Francaise* את החוברת האחרונה שלו לזכר יוצרה של הספרות הפרובנסית. מיסטרל נלה לפניו על ידי למרמין ומאו נעשה לנחלת השירה הגדולה של המאה שעברה. בחוברת זכרון זו כותב אנדרי שמסון על עמדת מיסטרל כדברים האלה:

"כדי להעמיד את גדולתו של מיסטרל על ערכה הפשוט די לציין, כי ביצירתו שינה ברוחנו את המושג תרבות ועמו גם משהו מן המציאות של העולם.

התרבות היתה רק הארכיטקטורה של החיים הסוציאליים, מעין תכנית עיר, תפאורה, בה שומה עלינו לחיות; ביצירתו של מיסטרל נהייתה לבח הפמיר שלנו, לאותו הבח המערה במעמקי ישותנו – הבח הקיים ועומד לעד, אשר כל כחות הארמה ומאורעותיה לא יבלעוהו.

פירוש נכון של יצירתו, באור שירתו, הפברה חדשה של אישיות גבורו ונבחרותו יוכיחו בעליל את ערכה החדש של התרבות הזאת. הקצב התניני של הומון, המחזיר אותנו ביום הולדתו המאה אל מקורו ואל תהלתו, מסוגל יותר מכל מחקר להסברה הזאת. עתה אפשר לכלול יחד את יצירתו, את תהלתו ואת כל הכחות, אשר התאחדו בו מעריסו ועד הקבר ולגלות על ידי כך ביתר בהירות את יסודות גדולתו ולראותה כסכום של נסיונות אדם...

יצירתו של מיסטרל היא כשלעצמה מסמלת ספרות לאומית, אולם כדי שהספרות הזאת תוכל להתקיים, אין לה צורך בסיוע חמרי, במציאות של אומה מזוינת, מחוסנת ומבוצרת.

מחשבתו של מיסטרל יוצרת עולם מחוץ להיסטוריה, מעבר למאורעות, עולם, שעל ידו היא מגלה בנו מעט מעט את האדם ויגיעותו, במציאות מתמדת ואולי נצחית. הוא תפס את העולם הזה תפיסה נכונה ובאור נהדר כל כך, שכל התליפות, שאין אלא תופעות רגשיות של החיים, מתנשקות אצלו יחדיו: הרועה דומה למלכה, והתקופות, שבהן כאילו הבל הולך ונהרס, מגלות לו רוח, אשר ידמה לרוח אותן התקופות. ששלטון האדם יפקד עליהן — — —

אמרתי רק לנסות להסביר את עצמתה של יצירת מיסטרל בקיום פשוטים. כמעט נסים. אין מוספים ליצירתו של משורר אלא את הבח, השופע לנו ממנה. אכן מיצירת מיסטרל שופע לנו בח, שיש בו מהתקוממות דרות והחיים כנגד כל מה, שקם עליהם לבלותם. בעולם אשר ניתן לו, בתוך המאורעות, הלוחצים אותנו, היא עוצרת כח לשמור על אחרות האדם עם הארמה כהתאם אל האמת. — — —

צביית והכשירה את הלבבות לכל מיני הזיות ואמונות טפלות. עד כמה חזקים היו הרצון והשאיפה בקרב חסידי האר"י להרים את תורתו של רבם למדרגת יהדות או מטורה חדשה אפשר לראות גם מהעובדה המעניינת, שעדיין לא שמו אליה לב כראוי, שעוד בהתחלת המאה הי"ח בא המקובל והפייטן האיטלקי ר' עמנואל חי ריקי והוציא את ספרו "משנת חסידים" – ספר המסדר את תורת הקבלה של האר"י בפרקים הכתובים בלשון המשנה וסגנונה, ממש התחרות גלויה, עם המשנה המסורתית. והנה ימים רעים באו לקבלה הלודיאנית. ברבע האחרון של המאה הי"ח הולכת זו ונדחפת כמעט מעל בימת החיים ו-דודש אין לה. צפת הלודיאנית כבר עברה ובטלה מן העולם. ממגדל העזו הזה נשאר איזה כולל. איטליה, זה המבצר הבטוח היחיד של הקבלה, הולכת ונחרבת במובן הרוחני. ימיה ספורים, איזה רוח של ירידה "לאומית" ומיתה רוחנית התפרץ כשואה אל תוך קהלות הקודש ונראה הדבר שבני-הדור הולכים למקום ש-משם לא ישבו. אמנם, פה ושם, בקהלות בודדות יש עוד מ"שארית הפליטה", שאינם רוצים לעזוב את המערכה. אבל אלה הם אנשי המשמר האחרון של הלודיאניים. ונוסף לזה הופעה חדשה בדמות החסידות הבעש"טית, שהחלה לבשר את בואה. הזדעזעו היחידים השרידים מותיקי האר"י באיטליה ובארצות המזרח.

בשעת בין-השמשות זו, על פרשת-הדרכים בין צפת ומדז'בון של ההיסטוריה נראה על פני הבימה רבי שלמה בן דוד מולכו מאיזמיר. הוא הוציא לאור בזה אחרי זה שני ספרים גדולים, מלאים וגדושים, השואפים להפיץ אור חדש על הקבלה הלודיאנית ולבארה מנקודת-השקפה חדשה. הוא עומד בספריו על זה, כי טעות הוא לחשוב, שיש תהום מפריד בין ההשקפה האר"ית ובין היהדות התלמודית המסורתית. להפך, האר"ית באה לאחה ולאחד ולחזק את בית ישראל, הקבלה הלודיאנית בכל חדושיה ודרכיה בהררי קודש יסודתה ומקור היניקה שלה הוא רק התנ"ך. דק באור הקבלה הזאת אפשר להבין את כל פשטותה וקלותה של תורת משה, תורת האר"י לא רק שאין היא מלאה סודות ורמזים שערפל חתולתם, אלא להיפך, רק בפשטות ובהגיון אפשר להכיר ולהבין אותה. היסוד של התורה הרי אחד הוא. וזוהי האהבה הנצחית שבין אלהי ישראל ועמו וארצו. זהו גם היסוד של הקבלה הלודיאנית. הנה, למשל, שיר השירים, זה ספר הנצח של אהבת-הנצח הישראלית, והדרך היחידה להבנת הספר הזה בכל יפיו ופשטותו הריהי רק הדעה הלודיאנית. וכך הוא גם שמושה של דעה זו בחיי ישראל, בדת ובתפלה. התכלית הסופית של תורת עליון הלא היא הגאולה, הבאה עלידי תפלה והתדבקות במעשיו ובמדותיו של הבורא. והגאולה זוהי עיקר העיקרים שעליו נבנית הקבלה הלודיאנית.

כדי לחזק ולבסס את ההשפעה הנחלשה של הקבלה הלודיאנית ולהשיבה לקדמותה בעולם המחשבה היהודית לא הסתפק המקובל מאיזמיר בכתיבת פירושים וחבור דרשות על גדל-רוחה ומקור-חייה של התנועה הקדובה ללבו. לשם השגת מטרתו אחר גם באמצעי אחר, שהיה נהוג ומקובל בין מחזיקי הקבלה ועזר במדה מרובה להפצת התנועה בקהלות הקודש, האמצעי של שירה וזמרה. במובן זה היתה אצלו השירה כשיטה מקבילה לעבודתו הפרשנית. מה שכתב בפירושו בפרוזה חזר והפיץ בדברי שירה ופיוט. ובמקצוע זה היתה לו היכולת להוכיח את צדקת משפטו ביתר בהירות והכרה – הפשטות, הנוחיות והקלות שמצא באר"ית ניתנו לבטוי ולהתגלות בשירה מאשר בפרוזה. בסגנון צח ונעים, בשפה שכולה תנ"כית, הוא מביע ומבטא

רשימות

דוד ישעיהו זילברבוש (ליוכל השבעים והמש)

וכותב תולדות יהודי רומניה ישאב מתוכו דרכה חומר היסטורי, זילברבוש היה הסופר העברי הראשון, שמלחמת-העולם, על כל הרפתקאותיה ועל האסון שהמיטה על ראשי-היהדות, מצאה הר ביצירותיו – בספורו: „מעשה באשה אחת“ ובקובץ ספוריו הקטנים באירוש. כאן הראה אמנות וחוש הסתכלותי דק, בתאור הנפשות הפועלות והנפעלות שבספורים אלה. דומה, כי שום סופר עברי לא חדר עדיין כזילברבוש לתוך מעמקי-נשמת האשה העבריה עדינת-הרגשות וזכתה-לכב, הנשמעת למצות הוריה בעודנה בבתוליה וזיה אך ורק בשביל בעלה וילדיה אחרי נשואיה ועל חשבון-הרכו האכזרי של כל מאוייה הפרטיים. באיזם-אמנים נחם לפנינו ז. (ב„מעשה באשה אחת“) את נפש-עבריה זו („בילה ניל“, „העלמה „רוזה“ וכו') והעביר לפנינו את כל לבטרי נשמתה, את רגשותיה הוכים, את נאונה הפנימי הנאה ואת כל סבלה. בספור זה העמד ציון גם ליהודי הכפרי הנליצאי, התמים בפעלו וזך במדותיו, בעל-הבטחון התמידי, החי מיגיע כפיו והעולה במסודו ובהשקפת-עולמו האופטימיסטית על יהודי-העירה, כמו כן את „אדם-האירי“ הלהוט אחרי הכסף, ומעדיף את עסקיו על אהבת אשתו ובניו ואין לו דבר בעולם כי אם השאיפה לצבור אוצרות-קורת.

ז. כתב נבילות, ספורים, בדיחות, פיליטונים ומאמרים פובליציסטיים. סגנונו הוא מלוטש וברור, אם כי עתרת של שפעה לשונית ולפעמים גם כפילות-לשון וסתם מליצה נובעת מתוכו. לשונו עשירה ומרובת-טוונים. אמן הוא בשפת-המקרא ושולט הוא גם במכמני שפת-התלמודים והמדרשים ושל כל התקופות עד היום הזה. במשך הימים נסחף זילברבוש גם בורם „בעלי-המהלך החדש שבחדש“ והפליא אותנו בלשונו ובסגנונו המודרני שבמורדני. ומי שקרא למשל את ספורו „רמעות עשוקים“ לא יאמין בשום אופן כי מחברו זה כתב גם את „מעשה באשה אחת“ או את יתר ספוריו האחרונים שנדפסו ב„הרוארי“ וכו'. הוא, זילברבוש הישיש-הצעיר, אינו מן התנוטים. הוא קולט גם את סגנון הדור ושעמו.

אדם זה עמד במחיצת סמולנסקין ועומד היום במחיצת צעירי הצעירים. במובן זה הוא בודאי חיון יקר-המציאות. ויש עוד זילברבוש בעל הזכרונות. אך זהו פרק בפני עצמו. ולנו ברכה ליום חנו: ירכו יצירותיו ועוד יעצמו זכרונותיו!

מ. אונגרפלד

וינה, ניסן תרצ"ז

בְּקֶרֶת סְפָרִים

רבים כמוהו ולא היה אולי סופיע לפנינו כמינו בסמכת-חיים אלמלא המקרה שהיה בו כאילו מן ההכרח: ערב אחר שוגש אותו גורדויל באתת מתעויות האפלות, כשהוא משרך דרכו ללא כסרה, את האשה תיאה, ובאותו הרגע נחתך גורלו. ליד שולחן בית הקפה, בו הכיר בראשונה את תיאה, העלמה הזקופה ששערות בהירות כעין התבן לה והמצודרת מיד את לבי ההזה והתועה, נחצץ פסק דינו. גורדויל אינו יותר אחר מני אלף, הוא הנהג גבור ההולך לשרות עם גורלו, אם כי מאותו הרגע איבד את עולמו. הוא „כפות“, נקלע בכף הקלע של גורל זד ומוזר ונפשו תוהה בעולם של תשושים בלי אחיזה כל שהיא, בלי ראות והקשב את אשר מסביבו הולך האיש „כפות“ כדחי אל דחי. כת דחוף חיצוני, שהתוה מסביבו מעין כענל קסמים ללא סגיא, והמאלצהו להשמע לו בעל כרחו. פרשת תלאת אחת הם „חיי נשואין“ אלה, מלאה תקוות מדומות

אהבת היופי והעליוות, אלה הם שני המלאכים הטובים המלוים את זילברבוש ומטביעים את חותמם על רוב יצירותיו ועושים אותו למספר גלוי-העינים, לאמן-חיים מנוסה המסתכל בהם בפקחות ורואה את הטוב וגם את הרע בהם. ומשום כך יוצא כי גם הסטיריקה של זילברבוש אינה דוקרת אלא מלפפת יותר משהיא מכאיבה. אין הוא דוקר, מפני שבפנימיות הרברים הוא אינו קפדן בלל, מפני שהשקפת עולמו היא האופטימיות, בטחון ואמונה כאדם באשר הוא אדם. בספוריו של זילברבוש לא תמצא את המקריות הפאטלית שבהשתלשלות המאורעות ואת המגמה התנוכית הצעקנית והבולטת שיש למצוא אצל גדולי המספרים בני דורו כסמולנסקין, ברודס וכו', והמטילה על כן צל גדול על הערך האמנותי שביצירותיהם. דרכו של ז. לעקור מתוך המציאות האמתית התיכתיים ולהעבירה לפנינו בנאמנות גדולה, אנב עבוד והארה אמנותית במכחול מרובה-טוונים ואנב נתוח דק באיזמל פסיכולוגי חד. המגמה כאן היא כמעט בלתי נראית לעינים, ולרוב מינימלית, והתועלת התנוכית היא על כן חיובית וגדולה. ואפילו בספורו הגדול „רמעות עשוקים“, שהמגמה בולטת בו לכאורה למדי, להוקיע לעין השמש את רשעת-הרומנים מצד אחד ולקרוא תגר גם על תמימות-מרכי היהודי מצד שני, הפטריוט הרומני המשונה, שלמרות הכל הוא נשאר גם להבא אותו הפטריוט הרומני הנלהב, – אפילו בספור זה אין נטיה להפרות בתאור הרברים בכדי לעשות את הרושם היצוי ורובו נעוץ בקרקע השתלשלות המאורעות הטבעית. גם ב„בדיחותיו“ (מים שאין להם סוף, יבמה שרקקה דם, ערבה חבוטה, מול דגים, צאן-קדשים, גער וזקן וכו') אין אותו צחוק-הבטול הבראנדשטטרי, שמנמתו הוא להוקיע, להעמיד לעמוד-הקלון, לבטל וכדומה, אלא מסירת-הרברים כדתיים, והצד הקומי שבהם הולך ומתבלט מאליו כמעט מבלי רצון המספר.

זילברבוש הוא ראשית כל משורר היהדות הגליציאית. הוא העמיד בספוריו ציון היסטורי נצחי לעירה הגליציאית שמלפני עשרות שנים על תייה ומנהיגיה המיוחדים בבית, בבית המדרש וברחוב. אך ערך היסטורי והיסטוריוגרפיה רב לספורו הגדול „רמעות עשוקים“

חיי נשואים, רומן מאת דוד פוגל, הוצאת „מצפה“ תרצ"ז.

עם קריאת „חיי נשואין“ של דוד פוגל מתחנך אותו „משהו“, בלתי מודגש לכאורה, הסעמיר את הרומן הזה בשורת היצירות הראויות לשמן והוא: רשט-חיים סמיר ובלתי פוסק, העובר בעלילה שגבורה הוא אחר טרבים ושמו: רודולף גורדויל. חיי הנשואין של אותו האיש הם הנושא לרומן והם המעלים את גורדויל למדרגת גבור-לאישי-המרכז בו. בוונה העיר חי האיש בוסן שלאחרי הסלחמה. מסבעו הוזה, משורר, הנושא בלבו אהבה וחמלה לברות ולכל יצור אחר הנושם אויר תחת שמיה. חולם בהקיץ רואה את העולם מתוך אפקלריה בהירה, אם כי מהותו מערפלת במקצת, נוטה להסתכלות פנימית וחמוט.

לכאורה אין בזה משום יוצא מן הכלל. בעיר המיליונים וראי מצויים

שבועית. הפרקים המעולים ברומן הם: «שפינהוף» בספר הראשון, «ההריון» בשני ו«מות הילד» בשלישי. גם בית הסחסה לעניים מתואר בריאליזם כבושה ללא כל תוספת וגון ומשאר שרשיות בלב הקורא. צפית מחנה החלכאים למעש התבשיל ולמחסה מורגשת למדי. ספור שכנו של גורדויל הבא באותו הפרק כחליש במקצת את הרושם, הוא בא כאילו לבאי, אבל דוקא צמצום התיאור הוא האופיני בפרק הזה.

נקודת הרמה ברומן הוא בלי ספק כותו של מרשין. פרשת ענווי גורדויל אחרי מות הילד על כל נאמנות תאוריה אינה מניעה לרמת הסומנש ההוא. בחלק הראשון נתקלים לפרקים באי-יציבות הסגנון, מה שאין כן בשאר החלקים, השני וגם השלישי, שסגנונם שלם ביותר.

מאז הנסיון ב«אצל» של גנסין לא זכינו להרבה יצירות שערךס האמנותי. יהא נכר. יצוין הפעם אחד מנצני היצירה הטהורה, האמתית.

י. ג.

בשולי הגליון

סיפא וספרא

כשהסופר יושב על האכנים – אומר אריך קסע – הרי הוא. לעתים קרובות, מרחף בעולמות עליונים ודבר אין לו עם חיי העולם הזה. אך כאשר גמר את מלאכתו ועליו למסור את ספרו אל המולד – אז מוטב לו לדעת את אשר לפניו. המולד השוקד על טובת המחבר היה תמיד ותדיר יקר המציאות. זולא זכה למולד כזה, הרדק זכה למולד כזה. הוצאת אריך רייס שלמה לו להרדק 50 אחוזים של ההכנסה. דבר זה מסומן במולות הגרמנית כמקרה יחידי במינו. תומס מן יודע את אשר לפניו גם מצד העסק. הוא קבל מאת פישר אך ורק בעד ההוצאה העממית של ה«בודנבדוקים» את הסכום הנאה של מאה אלף מרק. «הר הקסמים» בלבר הכניס לו בשנים הראשונות מדי שנה בשנה בערך 50000 מרק. אף אמיל לודוויג יודע להפיש תועלת כספית מספריו. הוא משאיר, למשל, לעצמו את זכות התרגום ללשונות זרות. אך לעומת המעשים האלה, שיודעים להגין על זכויותיהם, מה רב מספר הסופרים, שהמולדים מתעשרים על חשבונם – ועיניהם דואות וכלות.

כי ענין המולות היה מאז ומעולם עסק מסובך במקצת והוא נסחבך עוד יותר בזמן האחרון ולית מחשבת הסופר תפיסא ביה כלל. המולד הוא מנוסה ומומחה והסופר, גם זה בשלשונות אירופה, הוא לרוב תם וביישן ובלתי-מנוסה והנקל למולד להשתמש בתמימותו לרעתו. בשעה שעליו לחתום חוזה עם המולד עומדות לפניו כמה שאלות, שאין הוא מוצא בהן את ידיו ואת רגליו. המולד מציע לוי למשל, עד 15% מן הספר שאינו מכורך. למחר הולך המולד ומוציא חצי מרק על הכריכה ומוקיר את הספר המכורך בכמה מרק וכל ההכנסה היתירה הזאת זורמת רק לכיסו. המולד מציע לסופר אחוזים ממכירתו, בלי להבנים בחשבון את ההנחה הגדולה שהוא גותן למולד. זכות התרגום, הזכות להדפיס מראש בעתונים, הזכות להשתמש בספר בשביל הפילם, השמע-קול, הרדיו וכו' – כל אלה הם גופי העסק שאינם נהירים כלל למחבר. פרק מיוחד במינו הוא זכות המולד בשעה שהוא פושט את הרגל, או עוברת זכותו אל התובעים – והמחבר ידיו על ראשו. כדי להנצל מכל הפגעים האלה התאחדו הסופרים במדינות שונות לאגודות מקצועיות והללו שוקדות על טובת החברים, הן מעמידות לעצמן עורכי-דין, שהם בוחנים את החוזה שבין הסופר והמולד עוד לפני חתימתו. מן הפרטים שדורשים בחינה עוד מקודם יש לציין גם את אלה: התחייבות המולד להוציא את הספר במועד קבוע, התחייבות המולד להוציא סכומים מסוימים על הפרסום וכדומה.

ואכזבות הבאות בעקבותיהן, המעבירות אותו על דעתו, ודוחפות אותו לאחרונה לאותו המעשה המסמן את סוף הגבול שהתווה הגורל. –

אז כל זה תאר דוד סוגל באמנות ובמדה אנושית. מסכת החיים והמסיבות נקיות סתו סת כל שהיא, העלולה לפגום ביצירה אמנותית: הנה גורדויל מורע היהודים הוא, אבל יהדותו אינה בולטת ואינה חשובה כל עיקר, כשם שלא באה לידי הדגשה יתרה נצרותה של תיארה, אף איננו דוגמה למוסר השכל אלא: איש עם גורלו. אחד מאלה, שאבא תכבד עליהם יד הגורל סופס להיות כפותים, משועבדים, חרשים וססויים. גורדויל נתקל בשולי הנצח, נגרר אחריהם והננו רואים אותו באפוריו, במלחמתו עם כחות נעלמים העולים על כוחותיו הוא. הוא, גורדויל, הנהו האיש העלול להיות קרבן כזה: «גושה» לפי מהותו וכיוון רוחו לנפילה כאחד הכוכבים האץ בנתיבו ועליו להדרדר ולנפול כשמי-על. גורדויל המעורבל משהו בפנימיותו תואר ברומן בבהירות. ההדרגה בכשלונותיו ושקיעתו היא שבועית ומובנת מאליה. יש מקומות בתאור יס רי הנפש של גורדויל המבליטים בחר שאת את כשרון ההבצה. מאלה ביחור: הרגשותיו בחרר הכתים על יד ארון בנו המת ולילות-נדודיו ללא מקלם. עד כאן פרשת גורדויל.

כצוק סלע שנפח בו אלהים רוח חיים לזהמת עולה וגדלה בשלמות מפליאה דמות אחרת, שליחת גורלו של גורדויל – האשה תיארה. מעין «Erdgeist» היונק ממעיונות אפלים, שסער דכו ללא שקם ודמי. יצרים ללא שובע וללא גבול, בתוספת נפלי-רושה מורגש למאד, מכונים את חיי האשה הזאת. בפלסטיית משולחבת מנשימת רוחה, בתאור ריאלי הגובל בפרטים והמלווה יחד עם זה הרמטה מנבכי יקום אפלים עצבה רכות זו עד היותה גם היא לאישיות סרכות. בת למשפחת אצילים מתנונה, שהמהפכות שלאחרי המלחמה העולמית נרקו גם את המסגרת החיצונית של חייהם. גיוון דורות רבים כאילו נמצא בה את בטויו. אחיה הולכי בצל האכזריים באפים ופוררוסיים בהתנהגותם מפיצים אור על דרכי חיי האשה הזאת, מעין חוק-נגודים עליון קרב את שני ההפכים גורדויל-תיארה ורוחף אותם לאבדון, בחעלולי תיארה נשמע קול הרם האדיר, כי כן הלא כיוון חייה: כבוש, כח והענוגות. קול המצפון סכנה והלאה. לפעמים יש הרושם שסער-דם זה חותר גדרכו לקראת כח נגדי שישכנעהו, הלא כן סהדרה גם גורדויל לפעמים, אלא שכחו לא יעסוד לו והוא נסחף בסער – כזאת היא תיארה: הסער שפגע בגורדויל.

כנגד זה יש לציין כעין חורון-מה בתיאור לופי בודנהיים – בעלת הרגש ורקות-הלב שאהבתה לגורדויל מקשית אותה בנפילתו והיא שוקעת ואוברת בזימן אותו הגורל. רכות לופי אינה שלמה, אהבצה לגורדויל סודגשת לפעמים ברומן במקום להיות אך ורק מורגשת ונובעת מאליה. מתקבל הדושם כאילו לא הוקרש לה תשומת-לב באותה המדה כמו לרמויות גורדויל-תיארה המחוצכות בשלמות מפליאה. הקו האמנותי הטהור העובר את שתי הרמויות האלו כאילו משתבד ברמות לופי. במקום הטרשמות פסיכולוגית בא לעתים – אפקט, ובמקום הדממה שבכתיבתו – דבורים יתרים.

שאר האישים העוברים ברומן כתוארים ביד אמן קלה, בהבנה וראיה נאמנה. ביחור שופעים שפסות ובהירות הפפוסים העממיים. הם סהיים את האוירה ומשביעים את חותמם הקל, הפשוט, על העלילה. הופעתם מוארה בחכימות. ודוביצק הסנדלר, המסקף לאפקי חיים רחבים וראשו כשוף מעל לנעל מרופטה, השופע מנוחה וחדות חיים מהולה בינון שקם. כמוהו גם פרנצי מיסלדורכד, זו הנפש החמימה שבקיום שפופים וחמים אחרים הוצגה בתומה המפליא. פרנצל הידלברגר ואשתו גוסשל העונדים בסיסת-פדפר בדפי הרומן ואשר להם, ביחור לפנצל, יעוד פפלי בגורל חיי גורדויל, גם דוד קריינדל בולט. שפסא יש בו ממהותו הנפשית של אותו סוג האינטליגנטיס הידוע המשתמש מחוץ בהעבדת הרוח האנושית מדוד לרוד.

מסכת הרומן היא כאמור בוינה. ונשמט העיר מורגשת בה. העיר הזאת, דומה קרובה לנפש הסוגר. בהבה כתוארים החיים, הפבע והמסכות. אפילו שמות ארוכות מסורשים (לפעמים כמדה סגדשת). נכרת החאסה תרמונית בין הסכיבה, הפבע והלך רוח הנפשות הפועלות. התאורים שזורים וההתמגות

ידיעות קלוב פא"ן

— אחרי אשור קלוב פא"ן כא"י על ידי המזכירות הראשית בלונדון קבל המרכז העברי בת"א שני מכתבים: מ"התאגדות הסופרים והעתונאים העברים בפולניה", המודיעים על דבר אשור המשלחת העברית לכנסיה העולמית של קלובי פא"ן בורשא. הננו מביאים בזה קטעים מן המכתבים האלה:

אל קלוב פא"ן המרכז העברי בארץ ישראל, תל-אביב.
חברים נכבדים,

בערב החג קבלנו את מכתבכם בענין סדור המשלחת של קלוב פא"ן אל הכנסיה העולמית של קלובי פא"ן בורשא, והננו להודיעכם בזה כי ביחד עם אגודת הסופרים העברים בורשא באנו ברברים עם הועדה לארגון הכנסיה העולמית וכבר נתאשרה המשלחת העברית — — — בענין זה פלגרפנו לכם היום וכלי ספק קבלתם בינתיים את הפלגרמה שלנו.

בכבוד רב ובברכה

הועד המרכזי של הסדרות "הרבנות" בפולניה.

לכבוד קלוב פא"ן בתל-אביב
חברים יקרים,

קבלנו את מכתבכם מיום כ"ב אייר ושמתנו מאד לידיעה על דבר השתתפותכם והרכב מלאכותכם בקונגרס קלובי פא"ן, המתכנס אצלנו בקרוב. סמוך לקבלת מכתבכם הריצונו מכתב אל ועד קלוב פא"ן הפולני ובו הודענוהו על דבר התכוננותכם והשתתפותכם בקונגרס. היום הבקר גם מלאכות של חברינו את ראש הקלוב, ואז נדע גם דבר ברור בענין תערוכת הספר שאמרנו לסדר יחד עם תרבות — — —

בכבוד ובנכרת חברים

בשם הועד

היו"ר: צ. ז. וינברג
המזכיר: מ. מייזלש.

ג. ב. אחרי חתימת המכתב נתקבלה תשובה מאת קלוב פא"ן הפולני על מכתבנו, ששלחנו אליו בדבר השתתפותכם וזו לשון התשובה:

מ. 611/3 יום 31.5 1930

אל התאגדות הסופרים והעתונאים העברים בפולניה,
אדונים נכבדים מאד!

הננו מאשרים את קבלת המכתב מיום ה-30 ת. ז. הננו מתכבדים להודיעכם, כי על יסוד הידיעה, שנתקבלה מהמרכז בלונדון על דבר התיסדות קלוב פא"ן עברי בתל-אביב, שלחנו ליו"ר המזכיר הראשי ה' אשר ברש הודעה על דבר תאריך הכנסיה והזמנה למשלוח ציריב.

ברגשי כבוד

המזכיר הראשי.

על יסוד המכתב הזה שלחנו לכם פלגרמה "ביאת כח נתאשרה", את שמות הצירים נודיע בשעת פגישתנו עם ראש הקלוב הפולני, ה' פדריונר גייטל.

— בישיבת הועד של המרכז העברי "קלוב פא"ן נתקבלו החלטות אלו:
(א) להזמין חברים נוספים לקלוב. (ב) ליסד סניפים בארץ ובמרכזו היהדות בגולה. (ג) לערוך בדי סיון מסבה על שולחן ערוך בשביל החברים ואורחיהם, שבה ישוחח נשיא הקלוב ה' ה. נ. ביאליק על שלמה בן גבירול. (ד) לבקש את המקורות לפסד שנתו קבוע בשביל יצירות הספרות העברית המקורית.

ידיעות נוספות על המסבה הבואנה.

בעולם הספרות, האמנות והתרבות

בקרוב מת ולדיסלב אורקן, הפייטן הפולני המפורסם, שתיה אחרי רימונט החזק שבמשוררי הכפר בספרות הפולנית. כל יצירותיו חרות ריאליות בריא ופשוט של החיים הכפריים. בשנים האחרונות היה ולדיסלב אורקן חולה אנוש וחי ברחקות גדולה. רק לפני חודש קבל את הפרס הספרותי של העיר ורשה. בן 54 היה במוחו.

הוצאת סרונטס. בספריה העממית במרדור ישנה מחלקה מיוחדת המוקדשת להוצאת כרונוס בשפות שונות. מן הסכום הכללי של 650 הוצאות עולה, כמובן, המספר הכי גדול בחלקה של השפה הספרדית (286), אחריה באה השפה הצרפתית (129), האנגלית (121), הגרמנית (58) וכו'.

מאה שנה ל"אדום ושחור". באפריל שנה זו מלאו מאה שנה מיום שנחתם החוזה בין סטנדרל ובין המו"ל הצרפתי לוסיר להוצאת הרומן שלו "האדום והשחור" (הופיע בעבדית בהוצאת "מצפה" בתרגומו של א. א. קבק). החוזה מחייב שתי הוצאות ב-750 אכ"י אחת בשני כרכים ואחת בארבעה כרכים. ש"ס נקבע ל 1500 פרנק, מזה שלישי עם מסירת כתב היר, שלישי כעבור שלשה חרשים והשאר — כעבור חצי שנה.

חמשים שנה למות פלובר. העתונות הספרותית בכל העולם מקדישה בזמן האחרון הרבה מאמרים לפרוואיקן הצרפתי הגדול גוסטב פלובר לרגל מלאות חמשים שנה למותו.

מאה מכתבים של קזנובה, שלא נתפרסמו עד כה, הופיעו עתה בקובץ מיוחד במילנו.

ירושת אנטול פרנס. אלמנת אנטול פרנס, שמתה זה לא כבד, הניחה את כל הונה, יחד עם ספריה בעלה וירושתו הספרותית, לעיריית פריס.

חקירת הגזע. אחד הזיורנלים הצרפתיים הגדולים בפריס ערך אנקיסה, שיש לצפות ממנה לתוצאות מענינות מאד. מחבר האנקיסה הזאת, המבקר זיורי נורמן, מבקש לקבוע — מאיזו תערוכת דם מוצאם של הסופרים הצרפתיים המפורסמים; הוא רוצה, כי יחננו חומר בשביל תולדות הספרות לחקירת המהות הפיזיולוגית של כשרונם.

בפרובלימה זו עסקו זה כבר כמה סופרים גדולים. ויקטור הוגו, דינן ואף אנדרי ג'יר המודרני ספלו בשאלה זו. ואמנם בכמה מיצירותיהם הם מדברים על תערוכת הדם שלהם ובאים לידי כמה הנחות בנוגע לפסיכיקה, למוג ולתכונות שלהם, הנובעים מתערוכת-הדם של הוריהם.

מקום רב מקדישה לפרובלימה זו הספרות הרוסית. אצל כמה סופרים רוסים מפורסמים נמצא היסוד האויאסי, הספרי והצועני שמוצאו מדורי דורות. מקסים גורקי הביע על נושא זה הרבה דעות מענינות, כשציין את האופי האויאסי של היצירה הרוסית.

בזמן הקרוב התפרסמה התשובות הראשונות, שהנן, לפי דברי מערכת העתון הצרפתי, מענינות עד מאד.

אנקיסה על אנדרי ג'יר. ז'ורנל צרפתי שני ערך אנקיסה על אודות אנדרי ג'יר, בקשר עם חגיגת יום הולדתו הששים, שחוגגים ברוב פאר בצרפת ובארצות אחרות.

במבוא לאנקיסה מביאה המערכת ציפסה מארנסט רוברט קורטיוס, האומר כי ג'יר, כמו ניצשה, גלה אדם חדש וארץ חדשה של הנשמה; לבסוף באות השאלות של האנקיסה:

- (1) מה דעתך על אישיותו של ג'יר?
- (2) מהי ההשפעה, שהשפיע ג'יר עליך גופא?
- (3) במה מתבסא האופי האוניברסלי של ז'יר, אם לא להביא בחשבון את הקתוליות שלו?
- (4) המאמין אתה כי יש בכחו של ג'יר ליצור את איש העתיד?

רכשו עוד אלף חותמים ל"מאזנים"

תעמולת הכתב הלטיני. קספינקו, הפקיד הגבוה במיניסטריון ההשכלה במוסקבה, מנהל תעמולה רבה לטובת הרעיון להנהיג את הכתב הלטיני ברוסיה. הכתב הלטיני - מוען קספינקו - הוא קל ופשוט יותר ויש בו כדי לקרב את רוסיה אל המערב. חוץ מזה עלול הכתב הלטיני לשמש גורם חשוב בנצחון המהפכה העולמית.

מן הספרייה העממית במדריד נגנבו פתוחים וספרים יקרי ערך, ביניהם 57 פתוחי-נחוצות של רמברנדט, 5 של רירר, 5 של לוקס ויותר משלשים איקונוקליים מהמאה החמש עשרה. הכוללת הגרמנית מצאה זה לא כבר את הגנבה בכית מסכר עתיקות אחד בברלין. הוכח, כי הגנב הוא אחד מספקידי הספרייה. בקשר עם זה הגיש את פזוריו מנהל הספרייה העממית הסרוגסלוג המהולל, פ. ר. מארין.

אישים, ספרים ומאורעות

— בהוצאת "דביר", נמסר לדפוס הכרך הרביעי של כתבי ד. שמעונובין. הכרך הזה כולל את שירי המסע "ממדבר למדבר" ואת הפואימה "בבית הנחשים".

— הוצאת "דביר" מסרה לדפוס את החלק השלישי של "תולדות הספרות העברית החדשה" מאת פ. לחובר. חלק זה יצא בשני ספרים. הספר הראשון כולל את התקופה מראשית צמיחת הרעיון הלאומי בספרות החדשה עד "שירתנו הצעירה". פרקים גדולים מוקדשים בספר לפרישמאן, מנדלי, אחר-העם וביאליק.

— בהוצאת "אמנות", תר-אביב, הופיע החלק השני של "ספר הבהמות" מאת משה ספסקי.

— יצאה לאור חוברת א' של "אחרות העבודה", ירחון מפלגת פועלי ארץ ישראל. מתכנה: ח. ארלוזורוב, הדין וחשבון של ועדת החקירה - א. ציוני, הגנים התלויים - ד"ר א. גרנובסקי, התמורות בקנין הקרקעות בארץ ישראל - ד"ר א. רופין, היהודים בחקלאות העולם - ג. ס. גוש, התסכוכת ההודית - שרר פורסנגל, הפועל בהודו - מ. אסף, תקופת שלטון הערבים בארץ ישראל - מ. שוור, הארמינים לאחר המלחמה - ד. שמעונובין - אהבת שלמה (פואימה דרמטית) - ספאן צוויג. הפליש - השקפות וסקירות, — בהוצאת המועצה הארץ-ישראלית לעניני "גורדוניה" הופיע קובץ

(א) בשם "דרך הנוער". בקובץ באו מאמרים, רשימות ושירים מאת א. ד. גורדון, הוגו ברנמן, י. זנדבנק, פ. לוביאניקר, ג. חנוך, ר. אוסיר, ר. שמפרלינג, יעל גורדון, לוי בן אסתי, מרים זינגר, א. ברודס ועוד.

— בהוצאת "עוגן" גיוריק הופיע ספר שירים מאת ברוך כצנלסון בשם ל"אור הנר" עם הקדמה מאת מנחם ריבולוב.

— עם בקורו של שאול טשרניחובסקי בפריס נערך לו מטעם המועדון הא"י והסתדרות המורים העברים נשף המוקדש לשירתו. קהל רב ומגוון השתתף בנשף. היושב ראש היה ח. הזו. נאומים נשאו ווישניק, שלונסקי, בורשטיין וז'וכוביצקי. המשורר שנתקבל בתשואות סוערות קרא את שיריו "מגנינה", "שחקי", "ויהי בישראל", גם קטעים מתוך תרגום "אילים".

— הסופר העברי ד"ר שלום בארון, מי שהיה פרופיסור באינסטיטוט של ד"ר ויין, נחמנה לפרופיסור הקתדרה העברית באוניברסיטת "קולומביה" ניו-יורק. קתדרה זו נוסדה בקרן שהגיה נתן מילר ז"ל.

— הסופר העברי ש. ב. מקסימון נחמנה למוזכר בבית המדרש לרבנים הריפורמיים שבסינסנטי.

— הממשלה הפולנית אישרה את אגודת הסופרים והעתונאים העבריים בפולין. מיסדי האגודה הם צ. ז. וינברג, יוסף הפטמן ומשה פלדשטיין. לפי התקנון יש רשות לאגודה לפתוח סניפים בכל מקום שיש בו עשרה סופרים עבריים.

הרומן החדש של אלפרד דבלין. בספרות הגרמנית מרבים עתה לכתוב על הרומן החדש של אלפרד דבלין: "ברלין - כבר אלכס נדר". גבור הרומן הוא איש ששום בתוך ההסון-רוכל-הרחוב פרנץ ביכרופ. תוכן הספר הוא הלחץ הקשה שהוא מוציא מן החיים. הכל מרחש בתוך חליפות חיי יום-יום אשר בכרך הגדול, המאורעות הז' שכיחים ופשוטים. בריאליות אמנותית חזקה יוצר דבלין תמונה מפרכי חכרך הנרחים, מגלה פנות סתר ומרבר בלשונם של בני אדם אלה.

דבלין, כרופא קופת-חולים בברלין המזרחית, אסף במשך שנים רבות רשמים מחיי הפרברים הנרחים ועתה נתן להם לבוש אמנותי.

"חיי האוטומובילים", הוא שם הרומן החדש, שסיים עתה איליה ארנבורג. הרומן הזה מתאר את התהוות האוטומוביל ואת כל הגלגולים השונים העוברים עליו, עד אשר הוא שב חזרה אל בית-החרושת. לרומן מצע סוציאלי והוא מתאר את כל המיכניזמוס של הנצול, שמשתמשים בו לשם יצירת האוטומוביל. מענין מאד תאור מפעי הקואוציג בברזיל, במקום שנהוגה עריין, בחלקו, שיפת העברים.

המשורר הצרפתי שרל ולדרק חבר מחזה, שהנפשות הפועלות שלו הם רק גברים. המחזה יוצג בפריז כקין הזה.

הצלחת מחזה. המחזה "קץ הנדודים" של הסופר האנגלי שריף הוצג כבר למעלה מחמש מאות פעם בלונדון. המחזה עתיד היה לצאת מן הרפרטואר בסוף אפריל ש. ז. אך בהודע הדבר לקהל, השתער על הקופה ברוב עם, עד שהוכרחו להמשיך בהצגת המחזה. את "קץ הנדודים" הציגו באשכנז, בארצות הברית, צ'כוסלובקיה, הונגריה, סקנדינביה, צרפת, ספרד, אוסטרליה, יפן, רוסיה, בולגריה ודומינייה. כמו כן הציגו את המחזה בארצות הברית בשפה היהודית. המחזה ראה אור ברפוס באנגליה ובאמריקה, באשכנז, צרפת ובארצות הסקנדינביות. המחזה נדפס ראשונה בהמשכים באחד העתונים הלונדוניים וחזר ונדפס על ידי כמה וכמה עתונים בערי השדה.

קלוב פא"ן הפולני נתן בשנה זו את הפרס בעד התרגום היותר טוב של ספר פולני לשפה אחרת-לסופר הצרפתי פול קאזין. בעד התרגום המצויין של הסופר "הצב" העלמה" למשורר יוסף ויזנהוף.

הפרס האיטלקי הגדול ביותר. השבועון האיטלקי La Stampa המועי בעשורינו קבע פרס ספרותי בסכום 50000 לירות איטלקיות בעד היצירה האיטלקית הטובה ביותר שתכתב השנה. זהו הפרס הספרותי הגדול ביותר באיטליה, ואחרי פרס נובל - הגדול ביותר בכל אירופה כולה.

הוצאת ריקלם המפורסמת, המוציאה ספרים זולים במחיר 10 פנינים כל אחד, כבר הוציאה למעלה משבעת אלפים ספר, ביניהם כמה יצירות חשובות מספרות העולם.

סטטיסטיקה מענינת על הספריות בכל העולם כולו פרסם זה לא כבר עתון צרפתי בפריס. בכל כורד העולם נמצאות 1038 ספריות צבוריות, המכילות 181 מיליון כרכים. בשורה הראשונה עומדת גרמניה במספר של 100 ספריות ו-29.6 מיליון ספרים. את המקום השני תופסת צרפת ב-19.8 מיליון כרכים. את המקום השלישי תופסת אנגליה. הספרייה הגדולה ביותר בכל העולם היא "הספרייה הלאומית" בפריס, שבה נמצאים ארבעה וחצי מיליון כרכים. הספרייה השנייה היא בלינגר, המכילה 4 מיליון כרך.

דעות מתנגדות. הצנזורה הסובייטית אסרה את הצגת המחזה המפורסם של אלכסנדר בריקנר "הפושעים", בציינה אותו כיצירה קונטר-ריבולוציונית. מענין כי אותו מחזה, שהוצג בורשה ובלודז, צויין על ידי העתונות הפולנית לקומוניסטי והטיל סערה בחוגים הבורגניים של הצבור הפולני.

נגד אמיל לודויג. הפרופ. לתולדות האמנות באוניברסיטת קלן א. ברינקמן יצא בבקורת חריפה נגד אמיל לודויג והוכיח את הסירוסים אשר במונגרפיות ההיסטוריות שלו.

כדי להעמיד את העתון על הרמה הנכספת

הספר החדש

אתרור ג'מס בלפור, חייו והצהרתו, בצירוף 14 תמונות מאת י. יערי-פולסקין, הותקן ונערך ע"י א. שטיינמן, הוצאת "חולמים ולוחמים", תל-אביב, תר"ץ.

מתפקידו של ספר כזה לאסוף עד מהרה כל מה שאשר וקל לאסוף על הנושא הנדון ואת התפקיד הזה ממלא הספר אשר לפנינו. בהקדמה ובימי פרקים וביד תמונות מעביר הספר לפנינו על 154 עמודים את תולדותיו של בלפור, את המדינאי ואת הוגה הרעות ובעיקר את בלפור בעל ההכרזה ומליץ ישרה של הציונות, את הנואם נאומים היסטוריים אם בבית הלורדים (הוא בעצמו לא העריך יותר מדי את מרת-ההשכלה וההכנה של שומעיו אלו. כאשר נתקבלה פעם ההלטה אנטי-ציונית בבית הזה התבאז בלפור כשיחח: The foolish lords... ואם בחבר הלאומים או על הר-הצואים, כמו כן ישייר הוא החומר על הד הכרות בלפור ורברי הערכה על בלפור לאחד מותו בישראל בעמים. קובע בדכה לעצמו שירו של י. קרני אל בלפור, שהוא מובלע פה בשאר החובר, במקום שהיה צריך לבוא כענין בפני עצמו ואולי גם כראש הספר:

ואֶשֶׁר רוֹמְמָתָ שָׁם בְּרִישׁוֹנָה הָאֲדִירָה
בְּגֵאוֹן מְפַקְלָה, כְּמוֹ שְׂרוֹמְמָהוּ גַם לְעַמִּים
וְלִים שְׂקִסְפִיר בְּגֵאוֹן הַשִּׁירָה.

הוכות בספר שני נימות עיקריות: בלפור אציל-הנפש ואציל-הרוח ובלפר א'הבי-ישראל... יש באהבה שומרת-אימון זו מקצת מאותה אהבה טרגית אחר ששמר כל ימי חייו לאירושת-נפשו אחרי מותה בדמי ימיה. ויהי גורל-התנורה של ההכרזה מה שיהיה — בעל ההכרזה ישרא תמיד בזכרוננו מוקף בענני כבוד ונוגה אש, ושמץ-מה מכל זה מתלבט בדפים השפוטים האלה, שעל הסרת כל פגם מהם יש בוודאי להכיר תורה לזה שהתקין וערך...

מגנוי ירושלים, כולל תעודות היסטוריות, כתובות עתיקות, מכתבי אנשי-שם וכו' מאת פנחס גראייבסקי, חוברת ז', ירושלים תר"ץ.

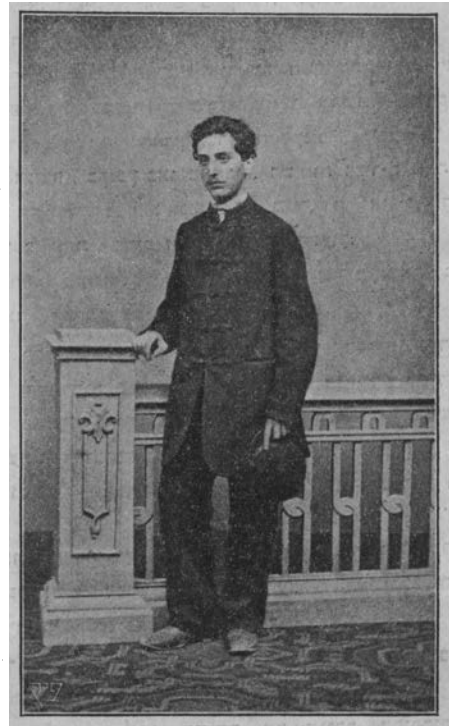
חוברת אחרונה זו היא אולי העשירה ביותר בחומר רב-ענין בחזק עשרות-עשרות חוברות שהוציא ג. בשנים האחרונות וכשמות שונים (מגנוי ירושלים, זכרון לחובבים ראשונים, אבני זכרון, בנות ציון וירושלים, חיי הקדאים בירושלים, מגנוי העבר וכו'). השאלה היא: למה הזוהר הזה? האם לא היה נכון יותר אילו הוציא אז מחברותיו תחת שם אחר ובאופן פריורי קבוע, אם בצורת ירחון או רבעון? בחוברת זו קובעות בדכה לעצמן רשימותיו של אחד הסופרים הותיקים בירושלים, שיש בהם תאור אישי ירושלים כדור העבר וגם ראשית דמיוני ההשכלה בירושלים (יזכר אותו פאוס של ג'ר. זלמן ר' נחום'ס, עסקן שלא על-מנת-לקבל-פרס, סוכר בהחלט לקבל דמי בודרות במשפט שעמל בו למעלה משבוע, וכשהוא נקרא אל הפחה, הוא תוחב בכיס בנדר גנבה קטנה ווארשאווית" ומעיין בינתים בסדרון בסוגיא חמורה). ברשימה על השייטן הספרדי ר' יצחק נבון מתארסמים מכתבים מעניינים אליו מאת ב'יהודה וסוקולוב. חשוב בעיקר החובר היסטורי שבחברת, שבחלקו הוא מתפרסם פה בפעם הראשונה.

H. G. Wells: Die Weltgeschichte in 580 Bilder. Paul Zsolnay verlag. זהו שוב רעיון יפה: להוציא היסטוריה כללית בתמונות, אך ורק בתמונות, בלי טקסט. יוצא שבאמת נבחרו התמונות בהבנה רבה. הפרודוקציה טובה מאד. ולס מתחיל כדרכו מלפני היות הארם ועובר בשמונה חלקים עד ימינו אלה. כמעט לכל תמונה יש באור מענין בסוף הספר. גוף הכפר מכיל 575 עמודים והבאורים — 111, זוהי מתנה טובה למורה, להיסטוריון—ולסופר.
ב.

העורך האחראי ש. צמח

מכס נורדוי. טעמה של ההיסטוריה. חלק א'. תר"ץ. (נורדוי, כתבים נבחרים ד', הוצאת ספרים, מצפה, תרגום ד"ר י. בלובשטיין, בעריכת פ. לחובר).

נורדוי שב לאוצר ישראל בדמות עברית. לפנינו החלק הראשון של ספר זקוניו. אחרי שהסיר המבקר השנון את הלוט מעל "השקרים המוסכמים" ושפך את להגו של בן המזרח הנדח בין אלילי אירופה ב"סדרוכסים" וב"התנוונות", כשהוא תובע לפני כס המשפט של המוסר העברי הקדמון את האמנות אטהורה והורס את הילכה בהגומה של קנאי ובספקנות של מבקר, הוא נגש לנתוח ההיסטוריה. ההיסטוריה מהי? האם היא מדע? לא. אין ההיסטוריה אלא "ערב רב של מקרים", המשתספים ברוח ההיסטוריון הרואה מהרהורי לבו לפי תנאי הזמן והמקום. בשלושת הפרקים הראשונים של הספר מרבה נורדוי בהוכחות, כי אין אפשרות להגיע לירי הערכת עובדות העבר כמו שהן במדת הדיקנות הזוכה לשם הנדרר של "המדע". ההיסטוריה מתפוררת בידי למספר מדעי הסוציולוגיה החלקיים על אמיתותיהן הניתנות במסגרות המקצועי. אדם האחוז היות "האני ואפסיעור" הורר מכסא גאותו ונבלע בין היצורים לאין טוף ומספר ולאין תכלית-ניכרת. רק סגולה אחת יש לאדם מורשת פרי עץ הדעת על כל היסודים הכרוכים בה. הוא הכובש את הטבע ומשעבדו לצרכי חייו בהסתגלו אליו. "עבודת הסתגלות זו היא למעשה הטעם הניכר היחידי שאפשר לגלות במהלך הכללי של ההיסטוריה בלי דעה קדומה". נורדוי עובר בפרקים האחרונים של החלק המונח לפנינו לנתוח צורות החכרה האנושית המתבלטות בהיסטוריה, ובעיקר — במדינה. גם בה הוא רואה קודם כל את משחק היצרים לשלטון ואת נצחון החוק והערום — יהיה זה מלך, או דיקטטור או גאון יוצר הדת ומנהיג המונים תמימים.

נורדוי בן י"ח

עם כל הספקנות שבשליטת הערך המדעי של ההיסטוריה המקובלת מגיע נורדוי בכל-זאת גם למסקנות שיש בהן משום חיוב ההיסטוריה, כמו שלכל השקפתיו השליליות יש תמיד יסוד חיובי. אכן מצא נורדוי בסוף גם את "טעמה של ההיסטוריה!"

מעין

סוכנות „מאזנים“ בתפוצות

ארצות הברית

„מוריה“, 46, Canal str.
ניו-יורק.

פולניה

„ע ב ר“
Tlomackie 6¹/₈
ורשה

ליטה

תרבות („עזרה“)
Lukslo g-ve 8
קובנה

רומניה

„פרקים“
Antini 54
בוקרשט

קנדה

Hayman's Book & Art Shop
412 Spadina av.
טורונטו

אפריקה הדרומית

ל. רונין
37 Jimmohds str.
יוהניסבורג

ארגנטינה

י. ל. גורליק
Del-Buen Orden
1014 U. T|60 Caballito 3546
בואנוס-איירס

גרמניה

רונין
Kantstr. 46
ברלין-שרלוטנבורג

אנגליה

מ. אפתיקר
42 Beanmout Souare mil end i
לונדון

יקבי ראשון-לציון וזכרון יעקב
„כרמל מזרחי“
(ארץ-ישראל)

אותות כבוד והצטינות:
המבורג 1897 פריז 1900
וינה 1906 טורינו 1911
מוסקבה — — — 1923
וומבלי לונדון — — — 1926
יפו תל-אביב — — — 1926

ייז, קוניאק, ארק וליקר

המשרד המרכזי:

ראשון-לציון, ארץ-ישראל
סניפים וסוכנויות:

אסיה:

בארץ-ישראל — חברת „כרמל מזרחי“ — ירושלים,
תל-אביב, יפא חיפה, צפת וכל המושבות העבריות.
בסוריה — חברת „כרמל מזרחי“ — בירות, דמשק, חלב,
בהודו — בומביי.
במזרח הרחוק — חברת „כרמל מזרחי“ — שנגהאי.

אירופה:

אמריקה:

אפריקה:

אוסטרליה:
ניו-זילנד:

באנגליה — חברת „פלוין“ שורדיטש 178/9 — לונדון.
בשוויצריה — ג'נף, בגרמניה — ברלין, בצ'כוסלובקיה —
ברוקס, באוסטריה — וינה, בפולניה — ורשה, בדנציג,
בדניה — חברת „כרמל“ קופנהגן, בהולנד — אמשטרדם,
בארצות הברית — ניו-יורק, בארגנטינה — בוינס-אירס,
בברזיליה — ריו-די-ז'נירו.
במצרים — חברת „כרמל מזרחי“ — קהיר, אלכסנדריה,
פורט-סעיד, סואץ, מנסורה, טרנסול, יוהניסבורג,
מלבורן.
אוקלנד, הסטינגס.

יצאו לאור בעברית
"ברכת העריה"

מאת ז' הופין, מנהל הראשי של אפ"ק.

זרימת ההון העברי לארץ • השתתפות היהודים בהכנסות הממשלה • הוצאות הממשלה • שיטת המסים והכנסותיהם
המחיר 100 מיל

"ההתישבות העברית והפלה"
מאת משה סמילנסקי

מצב החקלאות בא"י והדרך להשבחתה:
השטח המעובד - בעלות הקרקע - צפיפות הישוב - גדול הפירות אצל הערביים - הפלחה הערבית - מצב החקלאות בכלל בא"י - סבות הנחשלות החקלאית - פתרון הפרובלימה של הפלח - השפעת ההתישבות העברית על חיי הפלח.
מה פעלה ועשתה ההתישבות העברית:
התפתחות המושבות הישנות - עבודות הבראה והכשרה בנקודות חדשות - השתתפות בהכנסות הממשלה - פעולות הישוב העברי בפתוח הפרדסנות - פעילות הישוב העברי בפתוח החקלאות בא"י בכלל. עלילת ה"נשול" לאור המספרים - ההתקדמות בעשר השנים האחרונות.
המחיר 100 מיל
המכירה הראשית נמסרה "למען הספר" תל-אביב רחוב אלנבי 37.

יצאו לאור:
מכס נורדוי
טעמה ההיסטוריה ח"א

תרגם ד"ר יעקב בלובשטיין
תכן הענינים:

היסטוריה וכתבתה • פילוסופית ההיסטוריה המקובלת • הסתכלות בהיסטוריה מנקודת ראות האדם לבדו • האדם בטבע • היחיד והחברה
מחיר הספר לחותמים, מכורך 240 מא"י

ג'ק לונדון
בקעת הירח ח"א
רומן, תרגום ראובן גרוסמן
ח"ב יופיע בחודש הבא
מחיר הספר לחותמים, מכורך 155 מא"י

חותמי "מאזנים" בגולה

מתבקשים להזדרז במשלוח
דמי החתימה לשנה השניה.

בהוצאת הועדה ההיסטורית
של ברית "קבו" גליונות

יצא לאור ונמצא למכירה
עשר שנות רדיפות

מגלת הגזרות על התנועה
הציונית ברוסיה הסובייטית
מאת ל. צנציפר

שמות הפרקים:
1. ההתעוררות הלאומית אחרי מהפכת פברואר, 2. יסודות הפוליטיקה הלאומית הסובייטית, 3. הזדון האדמיניסטרטיבי באוק-ראינה בשנת 1919, 4. ראשית הרדיפות ברוסיה הגדולה, 5. על סף המחתרת, 6. תחבולות הדיפלומטיה הסובייטית, 7. יבסקציה מקטרגת, 8. מאסרים, מאסרים, מאסרים... 9. הציונות מגיחה מן המחתרת, 10. "בשם החוקיות הסובייטית", 11. ענויי הגוף ויסורי הנפש, 12. בארץ גזרה, 13. אחיות עינים וגניבת הדעת, 14. חוב שלא נפרע. הוספות: פירוש המלים הזרות.

הספר מכיל 276 עמודים ובו חמשים ואחד צילום; המחיר בכריכת בד 250 מיל.

להשיג אצל הסוכנים הראשיים במי"ס "מוריה" ואצל כל מוכרי וסוכני הספרים.